

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Regionální vazby suburbánních oblastí východočeských měst

Bc. Zuzana Pleskačová

Diplomová práce

2015

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Pleskačová**
Osobní číslo: **E13565**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální rozvoj; Urbanismus**
Název tématu: **Regionální vazby suburbánních oblastí východočeských měst**
Zadávající katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Zásady pro vypracování:

Suburbanizační tendence provázejí česká města od druhé poloviny devadesátých let minulého století. Přestože díky suburbanizaci ztrácejí velká sídla rezidenty, i nadále pokračují v trendu posilování vlivu na zázemí a zvyšují tak svou exponovanost. Cílem práce je vymezit sílu vazeb jader a suburbánních regionů východočeských měst.

Osnova:

- Rešerše odborné literatury a dalších pramenů.
- Stanovení cílů práce a hypotéz, volba metod.
- Analýza regionu.
- Vymezení síly vazeb jader a suburbánních regionů východočeských měst.
- Formulace závěrů, doporučení, návrhy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BOURNE, L., S., LEY, D. The Changing social geography of Canadian cities.

Buffalo: McGill-Queen's University Press, 1993, vi. ISBN 07-735-0972-0.

HNILIČKA, P. Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Vyd.1. Brno: ERA, 2005. ISBN 80-736-6028-8.

HNILIČKA, P. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Vyd.1. Praha: Ústav pro ekonomiku, 2002. ISBN 80-901-9149-5.

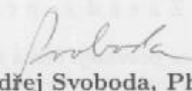
HRŮZA, J., ZAJÍC, J. Vývoj urbanismu - I. díl. Vyd. 2. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2002. ISBN 80-010-2551-9.

HRŮZA, J., ZAJÍC, J. Vývoj urbanismu - II. díl. Vyd. 2. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2007. ISBN 978-80-01-03714-02.

ŠILHÁNKOVÁ, V. Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2007. ISBN 978-809-0381-339.

ŠILHÁNKOVÁ, V., KOUTNÝ, J., ČABLOVÁ., M. Urbanismus a územní plánování: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2002. ISBN 80-719-4415-7.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Ondřej Svoboda, Ph.D.

Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání diplomové práce: 1. října 2014

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2015

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Ivana Kraftová, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. října 2014

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 11. 8. 2015

Bc. Zuzana Pleskačová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala především panu Ing. Maštálkovi, Ph.D. Bez jeho cenných rad, odborné pomoci a vstřícného přístupu by tato diplomová práce nikdy nebyla dokončena. Dokázal mě provést složitým tématem suburbanizace, pomohl mi vytvořit metodu indikátorů a byl také nápomocný při práci s programem ArcGIS. Též bych chtěla poděkovat Ing. Svobodovi, Ph.D., Ing. Markovi, Luboši Pleskačovi a Monice Pleskačové za provedenou korekturu, která dodala práci potřebnou formu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala rodině, která mě po celou dobu studia podporovala.

Anotace

Diplomová práce je zaměřena na vyhodnocení síly vazeb jader Svitavy, Hradec Králové a Pardubice a suburbánních regionů. První část práce definuje region, jeho vymezení a procesy v něm probíhající, a je zde popsána metoda M. Ouředníčka, která identifikuje suburbánní zóny. Druhá část diplomové práce využívá tyto znalosti a vymezuje regiony Svitavsko, Královéhradecko a Pardubicko, stanovuje sílu vazeb jader se zázemím podle upravené metody M. Ouředníčka. Pomocí vybraných ukazatelů jsou rozlišeny nejvíce suburbující obce a obce, které nejvíce posilují svoji pozici v regionu.

Klíčová slova

pojem region, vymezení regionu, regionální procesy, suburbanizace, suburbánní zóna

Title

Regional links of suburban areas of the East Bohemia cities

Annotation

The thesis is focused on the evaluation of strength of links of urban cores Svitavy, Hradec Králové and Pardubice and suburban regions. The first part of the thesis defines the region, its demarcation and processes therein extending and there is describe M. Ouředníček's method which identifies the suburban zone. The second part of the thesis uses these knowleges and demarcates regions named Svitavsko, Královéhradecko and Pardubicko, sets the strenght of the urban cores with their hinterlands according to modified M. Ouředníček method. Using selected indicators are differentiate most suburbating localities and most strenghtening their position in the region localities.

Keywords

the notion of region, demarcation of region, regional processes, suburbanization, suburban zone

Obsah

Úvod.....	11
1. Regionalistika, regionalizace a regionální politika.....	12
1.1 Regionalistika.....	12
1.2 Regionalizace	13
1.3 Regionální politika	16
1.3.1 Cíle a nástroje regionální politiky.....	17
1.3.2 Strategické plánování.....	19
1.3.3 Typy regionů v regionální struktuře ČR	20
2. Regiony	22
2.1 Struktura a vymezení regionu.....	23
2.2 Hierarchizace regionů	24
2.3 Regionální procesy.....	25
2.3.1 Migrace, mobilita a regionální dělba práce.....	25
2.3.2 Urbanizace	26
2.3.3 Vymezení suburbánní zóny.....	30
3. Vymezení síly vazeb	32
3.1 Vymezení suburbánních zón podle M. Ouředníčka	37
3.2 Vybrané indikátory.....	43
3.2.1 Průměrný věk.....	44
3.2.2 Obydlené byty.....	46
3.2.3 Počet obyvatel.....	48
3.2.4 Vyjíždka do zaměstnání	50
3.2.5 Nejvíce suburbující obce.....	52
3.2.6 Počet ekonomických subjektů.....	54
3.2.7 Dojíždka do zaměstnání	56
3.2.8 Obce nejvíce posilující svou pozici	58
3.2.9 Migrace	59
3.2.10 Přirozený přírůstek.....	62
3.3 Zhodnocení provedené analýzy.....	64
Závěr	67
Použitá literatura	68
Internetové zdroje	70

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zkoumané obce.....	34
Tabulka 2: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Svitavsko.....	39
Tabulka 3: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Královéhradecko.....	41
Tabulka 4: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Pardubicko.....	42
Tabulka 5: Suburbující obce podle M. Ouředníčka.....	64
Tabulka 6: Suburbující obce podle metody indikátorů.....	65
Tabulka 7: Obce posilující svou pozici podle metody indikátorů.....	66

Seznam ilustrací

Obrázek 5: Strategický trojúhelník.....	19
Obrázek 1: MIGRACE: Vymezení základních demografických vztahů.....	26
Obrázek 2: Schéma přímé urbanizace.....	27
Obrázek 3: Schéma nepřímé urbanizace.....	28
Obrázek 4: Schéma suburbanizace.....	29
Obrázek 6: Mapa ČR s vyznačenými městy.....	33
Obrázek 7: Metodika výběru obcí.....	33
Obrázek 8: Grafické znázornění regionu Svitavsko.....	35
Obrázek 9: Grafické znázornění regionů Královéhradecko a Pardubicko.....	36
Obrázek 10: Síla vazeb.....	37
Obrázek 11: Vymezení vazeb podle M. Ouředníčka, Svitavsko.....	38
Obrázek 12: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Královéhradecko a Pardubicko.....	40
Obrázek 13: Výběr intervalů.....	43
Obrázek 14: Ukazatel změny průměrného věku, Svitavsko.....	44
Obrázek 15: Ukazatel změny průměrného věku, Královéhradecko a Pardubicko.....	45
Obrázek 16: Ukazatel změny obydlých bytů, Svitavsko.....	46
Obrázek 17: Ukazatel změny obydlých bytů, Královéhradecko a Pardubicko.....	47
Obrázek 18: Ukazatel změny počtu obyvatel, Svitavsko.....	48
Obrázek 19: Ukazatel změny počtu obyvatel, Královéhradecko a Pardubicko.....	49
Obrázek 20: Ukazatel změny vyjížďky do zaměstnání, Svitavsko.....	50
Obrázek 21: Ukazatel změny vyjížďky do zaměstnání, Královéhradecko a Pardubicko....	51

Obrázek 22: Suburbující obce, Svitavsko	52
Obrázek 23: Suburbující obce, Královéhradecko a Pardubicko	53
Obrázek 24: Ukazatel změny počtu ekonomických subjektů, Svitavsko	54
Obrázek 25: Ukazatel změny počtu ekonomických subjektů, Královéhradecko a Pardubicko	55
Obrázek 26: Ukazatel změny dojížděky do zaměstnání, Svitavsko.....	56
Obrázek 27: Ukazatel změny dojížděky do zaměstnání, Královéhradecko a Pardubicko	57
Obrázek 28: Obce posilující svou pozici, Svitavsko	58
Obrázek 29: Obce posilující svou pozici, Královéhradecko a Pardubicko.....	59
Obrázek 30: Ukazatel změny migrace, Svitavsko	60
Obrázek 31: Ukazatel změny migrace, Královéhradecko a Pardubicko	61
Obrázek 32: Ukazatel změny přirozeného přírůstku, Svitavsko.....	62
Obrázek 33: Ukazatel změny přirozeného přírůstku, Královéhradecko a Pardubicko	63

Seznam zkratk a značek

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

IT – Informační technologie

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

ÚVOD

Se suburbanizací se setkáváme již od poloviny 90. let 20. století a v současné době je považována za závažný problém, kterému se věnuje celá řada autorů i výzkumných kolektivů, a to proto, že rozvoj příměstských oblastí koresponduje s úpadkem vnitřních částí měst. Při suburbanizaci dochází k hromadnému stěhování obyvatel z jádrových měst za administrativní hranice těchto městských celků, přičemž se zachovávají úzké funkční vztahy těchto nově osídlených území s jádry.

Počáteční kapitoly jsou z velké části věnovány definování regionu, a protože zkoumáme suburbanizaci, je důležitá především urbanistická teorie při definování regionu jako prostor zázemí velkých měst, prostor aglomerací. Pro účely diplomové práce jsou zvolena jádra Hradec Králové a Pardubice, které dohromady tvoří aglomeraci, a pro doplnění je vybráno také historicky významné město Svitavy. Vymezením jádra a zázemí dochází k vzniku regionů Svitavsko, Královéhradecko a Pardubicko.

Cílem práce je vymežit sílu vazeb jader a suburbánních regionů východočeských měst nejprve pomocí metody, publikované M. Ouředníčkem, která prvotně stanovuje suburbánní zóny, ale také vymezení síly vazeb pomocí indikátorů, které mají přímou souvislost se suburbanizací.

M. Ouředníček tuto metodu použil při identifikování suburbánních zón, ale protože právě suburbánní zóny jsou závislé na jádru a mají s ním silné vazby, poslouží tato metoda k určení různé intenzity vazeb podle naplněnosti čtyř kritérií.

Druhou zmíněnou metodou je metoda vybraných indikátorů. Indikátory jsou rozděleny do tří kategorií podle funkce. První jsou indikátory, které určí suburbující obce, druhá kategorie indikátorů odhaluje obce posilující svou pozici a třetí kategorie jsou indikátory doplňkové.

Počet zkoumaných obcí včetně tří jader je 109, indikátory jsou pozorovány a vypočítány za roky 2001 až 2011 nebo 2001 a 2011 a to proto, že v těchto letech docházelo ke SLDB.

Celou práci doprovází řada kartogramů vytvořených v geografickém informačním systému ArcGIS firmy Esri.

1. REGIONALISTIKA, REGIONALIZACE A REGIONÁLNÍ POLITIKA

1.1 Regionalistika

Synonymem regionalistiky jsou regionální vědy a podle většiny děl ji můžeme definovat jako vědu, která se zabývá zkoumáním vzniku, vývoje, charakterem regionů, s cílem zvýšení kvality života lidí žijících v jednotlivých regionech.[27]

S rozvojem regionálních věd v moderní době, a s apelem na strategické a koncepční plánování s ohledem na únosnost krajiny, ekonomický rozvoj jednotlivých území, zaměstnanost, obecně kvalitu sociálního prostředí a na udržitelný rozvoj jednotlivých oblastí včetně periferních, problémových či zaostávajících, se běžně provádí řada regionálních výzkumů. Obvyklá prostorová dimenze těchto výzkumů je:

- mikroregionální;
- regionální;
- národní – v kontextu celé České republiky.

Dimenze těchto výzkumů je **všeobecný pohled**, kdy se celkově charakterizuje region (přírodní i socioekonomický potenciál, ekologická i sociální zátěž, demografická data, sídelní struktura atd.) nebo **specifický pohled**, kdy se charakterizuje region z určitého hlediska (např. ekologického, demografického, potenciál rozvoje cestovního ruchu atd.).[1]

Regionalistika při svém teoretickém bádání, resp. ve své teoretické vrstvě, využívá řadu teoretických konceptů jednotlivých vědních disciplín, z jejichž poznatků vychází a integruje je (společně s poznatky dalších vědeckých disciplín). Obecným základním cílem působení regionalistiky je řešení regionálních disparit. V empirické vrstvě, tedy při empirickém zkoumání, aplikuje regionalistika vypracované koncepty na objekty – regiony, aby v nich studovala to, co je jejím vlastním předmětem – prostorové vztahy, jevy a procesy. Hlavní metodou jejího empirického zkoumání je metoda prostorové analýzy, která se opírá o matematiku, obzvláště statistiku.

Pro dosažení jmenovaného cíle empirickým testováním postupují regionalisté pomocí následujících dvou základních kroků, které se vnitřně dělí.

- **1. krok** analyticky odhaduje jedinečnost, tedy osobité rysy zkoumaných regionů, popisuje a posuzuje tuto jedinečnost;
- **2. krok** vyhledává vnitřní potenciál zkoumaných regionů k jejich hospodářskému, sociálnímu a kulturnímu rozvoji a posuzuje, jestli (a jaké) vnější podmínky je třeba

zařídít a naplnit, aby se tento vnitřní potenciál proměnil v reálnou sílu na cestě k cíli, tj. k řešení zjištěné nepříznivé regionální disparity.[5]

Existují různé vědní disciplíny, ze kterých regionalistika vychází a čerpá, např. geografie, která zkoumá prostorovou strukturu přírodních i sociálních jevů a jejich vzájemné vztahy podle regionů, demografie, která zkoumá demografické jevy a procesy, jimiž se tyto jevy a procesy řídí, ale i další vědní disciplíny jako ekologie, ekonomie, sociologie, politické a správní vědy, vědy o řízení, matematika, statistika a další.[5]

1.2 Regionalizace

V širším pojetí, které přesahuje rámec regionalistiky, je regionalizace pojem sloužící k popisu organizace veškerých sociálních činností v prostoru a času.[27] Giddens v tomto smyslu mluví o tzv. regionalizaci sociálního života, tedy o rozdělení sociálního života do různých oblastí či zón, které označujeme jako časoprostorové.[2]

Časoprostorové mapování Švéda T. Hägerstranda lze také dobře použít pro potřeby regionalistiky. Je to technika analýzy vzájemného ovlivňování fyzického prostředí žití lidí (budovy, ulice, čtvrti města apod.) a jejich aktivit. Podrobně se zaznamenává, kdy a kde lidé tráví svůj čas jakými činnostmi, kdy a kde se jejich časoprostorové dráhy protínají (kdy a kde se setkávají a rozcházejí) při jejich typických denních aktivitách vykonávaných na určitých místech a pohybech mezi těmito místy. Tak lze zobrazit nejen časoprostorovou mapu života jedinců (to je antropologizující pohled, zaměřený na individuální případy v interakci s jinými případy), ale také mozaiku činností v čase a prostoru, z nichž se skládá život celých lokalit (např. městských čtvrtí) a komunit, které je obývají.[2] Takové pojetí můžeme označit za strukturální. Tímto způsobem lze také zachycovat, tedy časoprostorově mapovat, jak (kdy a proč) probíhají pohyby jedinců a skupin mezi určitým regionálním centrem – městem a jeho zázemím – venkovskými obcemi, které mohou mít charakter pracovní, volnočasový, cest za různými službami nutnými i nenuťnými atp. Takové znalosti jsou důležité pro regionální rozvoj na úrovni jednotlivých obcí a větších prostorových celků (mikroregionů, mezo-regionů), aby mohla být zlepšována kvalita života lidí bydlících v různě velkých obcích.[5]

V užším pojetí, to je v rámci regionalistiky, je regionalizace charakterizována jako činnost směřující k vymezení regionů.[11] Soubor regionalizačních činností se v tomto případě provádí za účelem stanovit charakteristické rysy, procesy, způsob vývoje a vazby mezi prvky v prostoru tak, aby byl region vymezen co nejtypičtěji.

Regionalizace se obecně člení na regionalizace fyzicko-geografické a socio-ekonomické. Z regionalizací přírodních složek krajiny, které mohou ovlivňovat regionální rozvoj určitého území, je možné jmenovat například regionalizaci klimatickou, půdní či vymezení regionů přírodních hazardů (záplavová území, území se svahovými sesuvy atd.). Lze současně konstatovat, že v případě fyzicko-geografických regionalizací jsou jednotlivé dílčí části provázány (svahové sesuvy jsou ovlivněny geologickými nebo hydrologickými poměry území).[10]

Z hlediska regionálního rozvoje jsou přirozené velmi důležité také regionalizace odrážející i sociálně-ekonomické vztahy v území. Jedná se zejména o tzv. nodální (funkční regiony), které jsou založeny na vazbách mezi jádrem regionu a jeho zázemím.[6] První systematické regionalizace našeho území, které byly založené na nodálním principu, byly realizovány již v období první republiky, kdy se Korčák [7] zaměřil na integrační (vztahovou) funkci střediska (na dnešní úrovni mezoregionu) a následně vymežil přirozené provincie pro území tehdejšího Československa.

Na první studii později navázaly další publikace vztahující se k problematice geografické organizace společnosti, systémů osídlení a socio-ekonomických regionalizací – zejména Hampl, Gardavský a Kühnl. Tyto komplexní studie jsou významné zejména z toho důvodu, že na soustavu nodálních regionů je v nich nahlíženo ve smyslu komplexní organizace systému osídlení, a to s důrazem na pravidelnost v prostorové distribuci společenských aktivit a jejich vztahových souvislostí.[4] Hodnocení významu jednotlivých center probíhá v Hamplově pojetí vždy za pomoci ukazatele komplexní funkční velikosti příslušných středisek, které vychází ze tří charakteristik příslušného centra – konkrétně z:

- populační (počet trvale bydlícího obyvatelstva);
- pracovní (počet obsazených pracovních míst);
- obslužné (počet obsazených pracovních příležitostí bez zemědělství, lesnictví, průmyslu, stavebnictví, dopravy a spojů).

Výsledná hodnota komplexní funkční velikosti poté rozhoduje o postavení konkrétního střediska v hierarchii sídelního systému. Hamplovy práce demonstrují skutečnost, že funkční regiony se mění v čase, protože některá střediska (např. postižená strukturálními změnami a útlumem v těžkém průmyslu) ztrácejí na významu, zatímco úspěšnější centra se naopak posunují do vyšších pater hierarchie.

Zvláštním pojmem je také **regionalismus** (regionální hnutí), který můžeme vymezit v jeho širším a užším pojetí. Regionalismem **v širším pojetí** se přednostně zabývají sociologie a politické vědy, z nichž ovšem regionalistika také čerpá a vyjadřuje jeden z mnoha existujících druhů sociálních hnutí. Sociální hnutí bývá odborně definováno jako veřejné formulování zájmů a usilování o kolektivní zisk a prospěch prostřednictvím rozmanitých strategií užívajících i nerutinní (příp. nelegální) prostředky nátlaku na hlavní správní instituce státu a jiných mocenských struktur.

Regionalismus **v užším pojetí** je jedním z typických prostorových jevů a vztahů a jako takový je bezprostředním předmětem regionalistických studií a společenskou praxí, která vyjadřuje úsilí o zachování specifických kulturních a etnických tradic určitého území. Souvisí s kulturní a etnickou emancipací jisté sociální skupiny, která je vyvolána snahou moderního státu centralizovat moc.[5]

Regionalismus v českých zemích má hluboké historické kořeny, které jsou spojeny s formováním novodobého českého státu, respektive demokratického státu Čechů a Slováků v roce 1918. Tradice však existuje již od 18.–19. století a je spojena se spolkovou činností.[1]

Konec 19. a začátek 20. století byl v Nehvizdech, tak jako v celé zemi, ve znamení různých spolků a organizací. V roce 1907 byl založen Sokol Nehvizdy, hasiči, divadelní spolek, baráčníci atd.[36]

Druhá vlna vzestupu se datuje do 60. let 20. století jako reakce na postupující globalizaci a doprovází ji centralizační úsilí.[27]

Rozlišujeme **tradiční regionalismus**, který je charakteristický pro první vlnu vzestupu a vychází z etnika žijícího v daném regionu. Projevuje se zejména kulturním zviditelňováním, a to prostřednictvím vzdělávání, osvěty a zřizování příslušných organizací, aby byly udržovány regionální tradice. Je soustředěn na sociokulturní oblast žití.

Soudobý regionalismus, charakteristický pro druhou vlnu vzestupu, na tyto snahy, směřované především do sociokulturního života regionů, navazuje, neopomíjí je, vychází z nich, avšak čím dál tím více zdůrazňuje politickosprávní oblast života. Vyjadřuje se potom v tzv. politickém regionalismu (v aspiracích na získání autonomie regionů) a tzv. funkčním regionalismu (aspiracích na získávání legislativně zakotvených a ekonomicky zaručených pravomocí pro vlastní rozhodování).[5]

1.3 Regionální politika

Navzdory řadě definic pojmu regionální politika v současnosti neexistuje žádná obecně uznávaná definice.

Podle Vanhove a Klaassena [22] regionální politika představuje všechny veřejné intervence, které vedou ke zlepšování geografického rozdělení ekonomických činností, resp. které se pokoušejí napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky pro dosažení dvou vzájemně závislých cílů – ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů.

Autoři rozlišují pět fází:

- definování regionálních problémů, včetně jejich původu;
- definování cílů, pokud možno kvantifikovatelných;
- definování strategie, jež bude nutno uplatnit;
- identifikace nástrojů, které bude nutno použít;
- vyhodnocení použité politiky.

Goodall (1987) regionální politiku definuje jako součást státní politiky, která ovlivňuje rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Zahrnuje opatření napomáhající na jedné straně růstu stupně ekonomické aktivity na území, kde je vysoká nezaměstnanost a malá naděje na přirozený ekonomický růst, a na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit na územích s nadměrným růstem.

Úkolem státu je především vytvořit základní legislativní, institucionální a koncepční rámec regionální politiky a v neposlední řadě prostřednictvím konkrétních programů přispívat k redukci největších regionálních disparit, které přesahují rámec a možnosti územních samosprávných celků.

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) je dle zákona č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ústředním orgánem státní správy ve věcech regionální politiky a dalších odvětví, např. bydlení, cestovního ruchu a územního plánování, která rovněž významně ovlivňují rozvoj regionů. Na základě toho formuluje Zásady regionální politiky ČR a podniká základní koncepční a realizační kroky k jejich naplnění.[16]

Současná prostorová ekonomie vymezuje zejména tyto příčiny meziregionálních rozdílů:

- přírodní podmínky;
- demografická situace;
- ekonomická struktura;
- relativně nízká mobilita pracovních sil;
- relativně nízká mobilita kapitálu;
- rigidita nákladů a cen;
- institucionální faktory, politická rozhodnutí, psychologické faktory.[26]

1.3.1 Cíle a nástroje regionální politiky

Cíle regionální politiky vychází z identifikace hlavních regionálních problémů a z pojetí státní hospodářské politiky, přičemž pro jednotlivá časová období dochází k jejich konkretizaci pokud možno tak, aby bylo možné kontrolovat jejich splnění a souběžně hodnotit účinnost použitých nástrojů.[23]

Konkrétní cíle bývají například formulovány jako snížení výrazných meziregionálních diferencí v úrovni nezaměstnanosti, v průměrných příjmech, sblížení úrovně hrubého domácího produktu v jednotlivých regionech. Jako dílčí bývají formulovány cíle povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, zlepšit vybavenost regionu technickou infrastrukturou, povzbudit bytovou výstavbu v regionu, zkvalitnit ekologickou situaci v regionu apod.

K naplnění vize je stanoven globální cíl, který určuje základní zaměření dlouhodobého rozvoje regionů ČR. Tímto cílem je vyvážený, harmonický a udržitelný rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva.

Globální cíl se skládá ze tří strategických cílů:

- rozvojově zaměřený cíl - zvýšení ekonomického a environmentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů ČR na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy;
- disparitně zaměřený cíl - zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území;
- instrumentální cíl - institucionální a finanční zabezpečení strategie.

Naplnění tří výše uvedených strategických cílů je realizováno prostřednictvím tematicky zaměřených priorit a opatření rozčleněných podle své věcné náplně do osmi prioritních oblastí, kterými jsou:

- evropský a národohospodářský strategický rámec;
- ekonomika regionů;
- lidé a osídlení;
- infrastruktura;
- příroda, krajina a životní prostředí;
- cestovní ruch;
- kultura;
- problémová území.[16]

Z cílů regionální politiky jsou pak zpravidla odvozovány nástroje regionální politiky, které lze členit do tří hlavních skupin:

- makroekonomické nástroje - fiskální politika, monetární politika, protekcionismus;
- mikroekonomické nástroje - realokace pracovních sil, realokace kapitálu;
- ostatní nástroje (administrativní nástroje, institucionální nástroje).[12]

Šilhánková mezi nástroje regionální politiky zařazuje územní, strategické a ekonomické plánování, přičemž strategickému plánování je v této diplomové práci věnován největší prostor.

Územní plánování je soustavná činnost, která se zabývá územním rozvojem s cílem optimálního i funkčního využití území, vyloučení vzájemných disproporcí a prosazování veřejného i soukromého zájmu v území.

Ekonomické plánování je prvkem, který vnáší do řízení organizace orientaci na finanční cíl, dále pak omezuje finanční riziko. U soukromých subjektů se jeho operabilním finančním cílem stává nejčastěji zisk, u veřejnoprávních subjektů je jeho cílem efektivní hospodaření s disponibilními finančními prostředky a veřejný prospěch.[20]

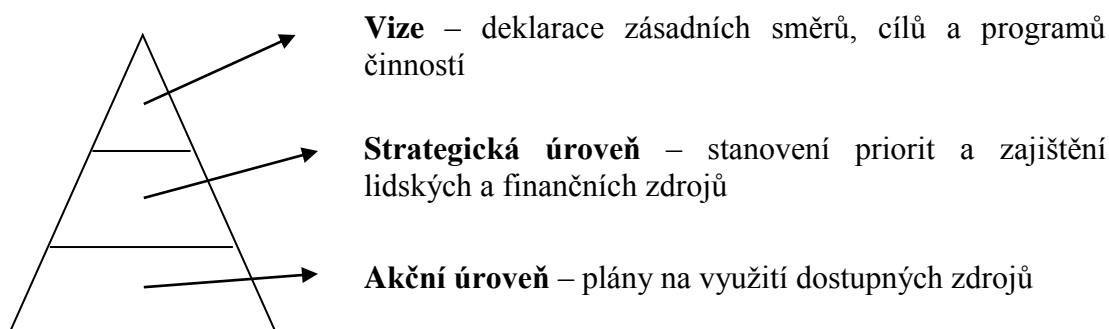
1.3.2 Strategické plánování

Strategické plánování lze obecně charakterizovat jako nástroj sloužící k rozvoji jakékoliv organizace (například instituce, podniku nebo města), který se prostřednictvím analýz a konkrétních kroků snaží systematicky propracovat ke změnám k lepšímu. V tomto ohledu hovoříme o strategickém plánování obecně jako o nástroji pro rozvoj jakékoliv organizace. Specifickým oborem je potom využití strategického plánování ve veřejném sektoru.[19]

Na rozdíl od územního plánování není strategické plánování v české legislativě a ani v jednotlivých nařízeních EU explicitně uvedeno.

Příprava jednotlivých strategických dokumentů nemá (na rozdíl od územních plánů) svoji jednoznačnou podporu v zákonech nebo jiných právních předpisech. Strategické plány nebo další ekvivalentně chápané dokumenty jsou již od roku 1990 zmiňovány v zákoně o obcích (o obecním zřízení), kde je ustanoveno, jako jedna ze základních kompetencí zastupitelstva, právo schvalovat program rozvoje obce. Obce začaly tento nástroj využívat v širší míře až po roce 1999.[8]

Z dosavadních teoretických i praktických zkušeností vyplývá, že je účelné, aby se strategický plán sestával ze tří základních úrovní s rozdílnými časovými navrhovanými horizonty. Jedná se o dlouhodobou vizi (s návrhovým obdobím cca 20-50 let), vlastní střednědobou strategii (s návrhovým obdobím cca 10-15 let) a krátkodobou akční úroveň (s návrhovým obdobím rovnajícím se volebním obdobím, tj. na 4 roky).[20]

Obrázek 1: Strategický trojúhelník

Zdroj: vlastní zpracování podle [20]

Ač není strategický plán jednoznačně definován v zákoně, tak je možné definovat obecné podmínky pro strukturu strategického plánu.

V obecné rovině by měl být strategický plán složen ze čtyř základních částí:

- analýza řešeného území;
- identifikace klíčových problémů;
- strategie vedoucí k dosažení cílového stavu;
- programy, které vedou k naplnění strategie.

Strategický plán je dokument, který by měl splňovat kritéria jako je dlouhodobost, systematičnost, selektivnost, provázanost, soustavnost, otevřenost, reálnost a především dlouhodobost. Znamená to tedy, že tento plán by měl být připravován na delší časové období.[19]

1.3.3 Typy regionů v regionální struktuře ČR

Při orientaci regionální politiky na konkrétní typy územních celků se vychází z typologie regionů provedené z hledisek:

- hospodářské výkonnosti regionů;
- dlouhodobého socioekonomického vývoje a míry koncentrace aktivit;
- geografické polohy.

Rozvíjející se regiony: Do této skupiny patří Praha jako nejdynamičtější se rozvíjející region, který představuje významný článek v hierarchii střeoevropských metropolí a plní nadnárodní funkce. Lze sem zařadit i podstatnou část Středočeského kraje, který má významný růstový potenciál související s polohou Prahy uvnitř tohoto regionu. Zařazení Plzeňského kraje do této skupiny je ovlivněno úspěšným procesem tvorby pracovních míst v nově se rozvíjejících zónách a podnicích. Jihomoravský kraj lze zařadit do této skupiny především díky dominantnímu postavení brněnské aglomerace, zároveň však vykazuje určité problémy především ve svých jižních a jihovýchodních oblastech.

Mezi **regiony s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje** patří kraje Jihočeský, Královéhradecký, Pardubický, Vysočina, Zlínský a Liberecký. Tyto kraje na jedné straně vykazují velmi dobré výsledky určitých ukazatelů (hlavně aglomerace krajských měst), zároveň však v mnoha dalších ukazatelích nedosahují průměru ČR. Bariérou pro některé kraje je především špatná dopravní dostupnost (Jihočeský a Zlínský kraj), ve všech krajích je potom problémem mimo jiné existence a dostupnost odlehklých (periferních) venkovských území.

Zaostávající nebo jinak problémové regiony: Karlovarský, Olomoucký, Ústecký a Moravskoslezský kraj. Základním problémem Karlovarského kraje je jeho odlehlost a nízká

úroveň dopravního spojení s ostatními centry v ČR. V případě Moravskoslezského a Ústeckého kraje se jedná především o problémy spojené s útlumem dříve dominantních odvětví, a v důsledku toho vzniklých problémů jako jsou vysoká míra nezaměstnanosti, existence sociálně patologických jevů či odchod mladé a kvalifikované pracovní síly z těchto regionů. Za základní důvody současného postavení Olomouckého kraje lze považovat jeho výraznou vnitřní heterogenitu, silně periferní regiony na severu a nedostatečné využití růstového potenciálu, který skýtá krajské město s vysokou úrovní vzdělanosti obyvatel.[16]

2. REGIONY

Existuje mnoho naprosto odlišných definic regionu. Krejčí a kolektiv uvádí následující příklady toho, co může být region:

- region jako výsledek procesu regionalizace; v tomto případě je region výsledkem abstrakce a konstrukce, tedy obecných procesů;
- region jako realizační úroveň regionální politiky;
- region jako subjekt, který zastřešuje kooperaci obcí (dobrovolné svazky obcí);
- region jako produkt vztahů, tvořený rozmanitými prostorovými interakcemi; zde jsou významným dynamickým prvkem interakce jednotlivých skupin aktérů.[10]

Mates a Wokoun [11] definují region jako komplex vznikající diferenciací krajiny. Stručný Oxfordský slovník definuje region jako:

- oblast, pruh země, prostor, místo, které má více či méně jasně stanovené hranice nebo určité vlastnosti;
- určitá část státu.

Urbanistická teorie chápe region zejména jako prostor zázemí velkých měst, prostor aglomerací. Hovoří o regionálních městech, kterými se rozumějí širší sídelní soustavy s určitou dělbou funkcí, i o městských regionech, zahrnujících města se spádovým okolním osídlením. Rozlišují se plánovací a správní regiony, které se člení na jednotlivé subregiony, mající specifické znaky a svá sídelní střediska. Současní teoretici urbanismu definují region jako účelově (často abstraktně) vymezené území, jehož hranice jsou dány významnými funkčními vazbami (zejména v případě městského regionu), anebo společnými charakteristikami fyzikálními, přírodními, klimatickými, ekonomicko-sociálními, etnickými, jazykovými atd.[20]

Definic je mnoho, ve většině případů však lze souhlasit s pojetím Klapky a Toneva [6], že *„region je omezený složitý dynamický prostorový systém, vzniklý na základě interakce přírodních a sociálně-ekonomických jevů a procesů a vykazující určitý typ organizační jednoty, která jej odlišuje od ostatních regionů“*.

2.1 Struktura a vymezení regionu

Důležitou vlastností regionů je jejich **struktura**. Z hlediska struktury rozlišujeme 2 základní typy geografických regionů:

- homogenní (stejnorodé ve svých vlastnostech);
- nehomogenní (nestejnorodé ve svých vlastnostech avšak funkčně jednotné).[1]

Vymezování regionů na základě principu **homogenity** vyhledává stejnost, podobnost. Můžeme vymežit regiony dle shody podle jednoho kritéria (např. průměrných srážek v roce, převahy pěstování určité plodiny aj.), anebo (ve složitějších případech) dle shody ve více kritériích. Vždy ale platí, že do jedné třídy regionů se zahrnují jen ty, u nichž je nalezena shoda ve všech zvolených kritériích. Potom najdeme homogenní regiony častěji při regionalizaci podle kritérií fyzické geografie, neboť mají přírodní charakter, a jsou tudíž spjitější.

Nehomogenní regiony se označují také jako heterogenní, nodální, spádové, uzlové, funkční. Výraz nodální a uzlové znamená, že jsou tvořeny jádrem, uzlem, centrem (může jich být i více) a zázemím (to je vyjádřeno zase označením spádového území). Centra a zázemí jsou funkčně propojeny vazbami.

Homogenní a heterogenní regiony se odlišují především ve funkčnosti. Homogenní regiony se vyznačují jednorodostí, stejnorodostí funkcí, heterogenní regiony jsou naopak typické různorodostí funkcí, které zajišťují.[5]

Každý region **vymezujeme** za pomoci tří základních prvků. Jsou jimi jádro, zázemí a hranice regionu.

Jádrem se rozumí místo v území, (většinou nejstarší sídlo nebo jeho část, které bylo základem dalšího strukturálního vývoje sídla resp. systému osídlení v daném místě. Je to v podstatě krystalizační jádro, kolem kterého sídlo, resp. systém osídlení, rostl. V jádru jsou soustředěny nejintenzivněji vztahy a vazby, které v regionu probíhají – hovoříme zde o vyšší kvalitě a intenzitě aktivit. Jádrem regionu je obvykle město, jehož sídelní vztahy k okolí dosahují takové intenzity, že jsou rozhodujícím faktorem pro vznik sídelní regionální aglomerace.

Zázemím regionu rozumíme území, které přiléhá k centru – jádru a má s ním různě intenzivní vztahy a vazby. Podle úhlu pohledu, z jakého na toto území nahlížíme, dělíme zázemí regionu na území zájmové a na území spádové. Zájmovým územím chápeme území přilehlé k centru (sídlu), ve kterém převládají současné nebo výhledové vztahy k tomuto

centru (sídlu) a ve kterém se uspořádání musí řešit ve vzájemné funkční a technické závislosti s tímto sídlem. Naproti tomu spádové území je území, v němž jsou sídla, jejichž obyvatelstvo dojíždí za základním občanským vybavením a zpravidla za částí pracovních příležitostí do centra.[20]

Hranice regionů se rozlišují podle homogenních a nodálních regionů. Hranice homogenních regionů vedou tam, kde se charakteristické rysy sousedních jader stávají nejméně výrazné a navzájem se spojují. Hranice nodálních regionů vedou tam, kde vzniká hranice mezi gravitačním působením sousedních jader.[1] Tam, kde je možné použít fyzickogeografickou hranici, je situace jednodušší pro vymezení regionu. Taková hranice může být ostrá, tzv. liniová (např. řeka), anebo méně ostrá, tzv. zóna, pásmo (např. pohoří). Hranice, která vznikla činností člověka, má obvykle ostřejší podobu (např. ulice, nejostřeji bývají narýsovány politické, správní hranice).[5]

2.2 Hierarchizace regionů

Z pohledu řádovosti a hierarchizace rozlišuje Hampl [4] tři základní typy regionů a tři další podtypy:

- *subregiony*;
- mikroregiony;
  - 1. řádu
  - 2. řádu
- mezoregiony;
  - 1. řádu
  - 2. řádu
- makroregiony.[4]

Subregiony jsou relativně nekomplexní územní celky. To je území, kde se nedají realizovat nejdůležitější a nejčastější potřeby obyvatel – vztahy mezi bydlištěm, pracovištěm a základními službami. V subregionu jedna z těchto základních funkcí chybí – nejčastěji se jedná o absenci pracovních příležitostí.

Mikroregiony jsou z hlediska teorie regionalistiky prostorové celky relativně malého rozsahu, kde jsou ale již relativně uzavřeny základní regionální procesy. V daném prostoru lze realizovat všechny základní vztahy a vazby mezi bydlištěm – pracovištěm a občanskou vybaveností. Mikroregiony 1. stupně lze přirovnat ke spádovým územím střediskům osídlení obvodního významu. Mikroregiony 2. stupně lze přirovnat k okresům.

Mezoregiony odpovídají územně rozsáhlým jednotkám, jejichž integrita je již částečně vázána na prostorové vztahy obyvatelstva. Jedná se o územně rozsáhlé jednotky, které jsou již plně vybaveny tzv. nadmístní občanskou vybaveností. Lze určit 11 mezoregionů 1. stupně, resp. odpovídajících 12 mezoregionálních středisek, z těchto 12 středisek lze pak nadále zdůraznit zvýšený význam tří nejsilnějších jednotek – Prahy, Brna a Ostravy, jež můžeme označit za centra mezoregionů 2. stupně.

S **makroregionem** ztotožňujeme celou Českou republiku, přičemž jedinečná kvalitativní i kvantitativní pozice Prahy v systému osídlení umožňuje specifikovat toto jediné makroregionální centrum.[20]

2.3 Regionální procesy

Mezi jednotlivými regiony dochází k vztahům a vazbám, které nazýváme regionální procesy. Jedná se o vztahy, podle nichž lze relativně objektivně a přesně určovat sounáležitost prvků osídlení a převládající spád. U regionálních procesů v praxi v zásadě rozlišujeme 2 úrovně, a to procesy na úrovni:

- mikroregionální – dojíždka za prací a dojíždka za službami;
- mezoregionální – řada rovnocenných vztahů – dojíždka za vyšším školstvím, službami, nedenní dojíždka za prací atp.

Mezi základní procesy patří zejména:

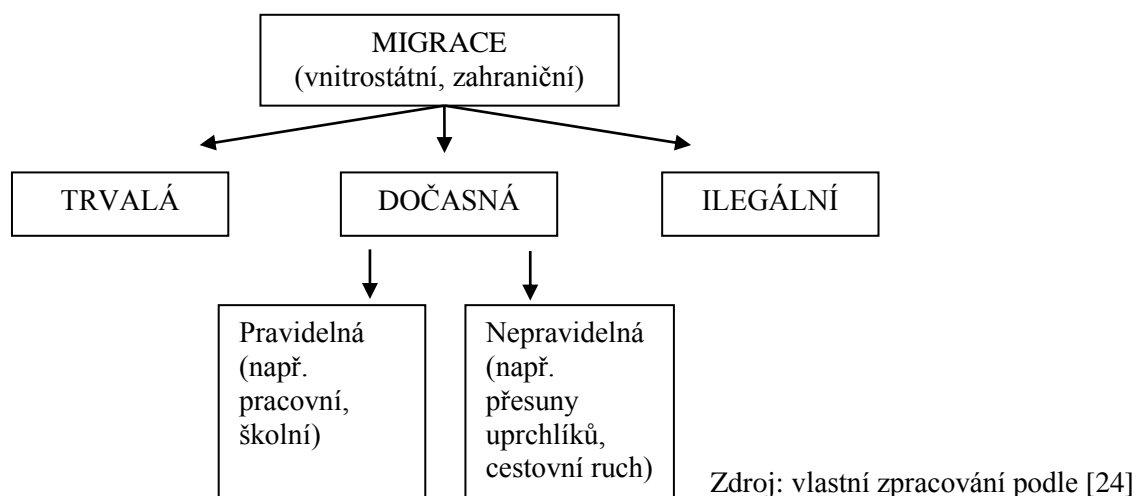
- migrace a mobilita;
- regionální dělba práce;
- urbanizace.[20]

2.3.1 Migrace, mobilita a regionální dělba práce

Dynamika lidských populací je vedle základních demografických událostí reprodukčního charakteru ovlivňována prostorovým pohybem, zejména **migrací**. Tato forma mechanického pohybu (či prostorové mobility) obyvatelstva, která se odehrává na všech řádovostních úrovních (tj. lokální, regionální a globální), má fyzickou i sociální stránku, není tedy jasněji vymežitelnou biologickou událostí jako narození či úmrtí. Zcela zásadní je pro zkoumání migrace její časový a prostorový rozměr.[24]

Mobilita v nejširším slova smyslu je „pohyblivost, schopnost pohybu, přemístitelnost“. Je to množství lidí, kteří se každodenně přemísťují. V regionalistice, stejně tak jako v sociální

geografii či teorii cestovního ruchu, označuje veškeré pohyby osob v prostoru, dělí se na migraci a cirkulaci.[20] Cirkulace je v podstatě dočasná migrace - pravidelná či nepravidelná.

Obrázek 2: MIGRACE: Vymezení základních demografických vztahů

Podle směru migračního pohybu lze pak rozlišit **emigraci** a **imigraci**. Emigrací se rozumí přestěhování, ať již dobrovolné, či nucené, do jiného místa trvale nebo dočasně. Pro tento pojem se též používá termín vystěhovalectví. Pokud se emigrant vrátí do země, ze které se vystěhoval, pak jde o reemigraci. Přistěhování do země se pak nazývá imigrací.[19] V praktické části diplomové práce je zkoumána migrace do obce.

Dalším typem regionálních procesů je **dělbá práce v regionu**. Jedná se o vztah mezi sídly, zejména městem a venkovem, případně mezi městy v rámci aglomerace (dojíždka za prací, za službami a obchodem, vyjíždka za rekreací). V souvislosti s regionální dělbou práce pak rozlišujeme území do dvou typů podle vztahu centra a jeho zázemí. Rozlišujeme území zájmové a spádové. Dále se u regionální dělby práce může jednat o rozdělení funkcí, jejich rozmístění v prostoru (příklad průmyslová a administrativní funkce jádra – centra regionu a zemědělská příp. rekreační funkce zázemí).[20]

2.3.2 Urbanizace

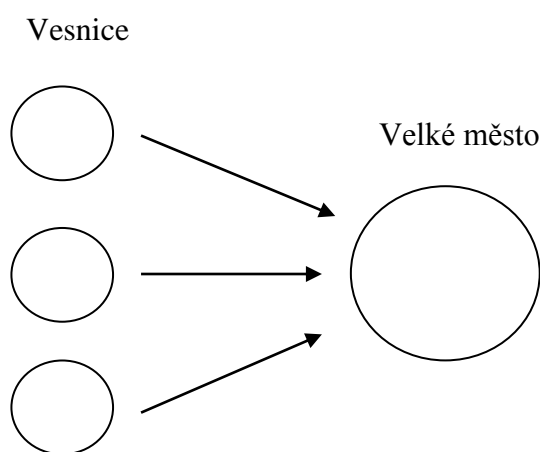
V nejširším výkladu je urbanizace chápána jako „*soustředování hospodářského a kulturního života do velkých měst na úkor venkova*“[17] nebo taky jako „*podíl obyvatel žijících ve městech*.“[19]

Poněkud přesněji definuje urbanizaci urbanistická teorie, která v ní vidí „*mnohostranný sociálně-ekonomický proces vyznačující se stěhováním obyvatelstva do měst, růstem měst, změnami funkčního využití území sídel, koncentrací, intenzifikací a diferenciací městských*

druhů činností (funkcí) nebo výroby v širokém smyslu slova, vznikem nových forem a prostorových struktur osídlení a rozšířením městského způsobu života se specifickou strukturou styků, kulturou, systémem hodnotových orientací atd.“[25]

Je to tedy proces, ve kterém dochází k relativnímu i absolutnímu růstu měst. Urbanizace je úzce spojena s procesy **industrializace** a demografické revoluce, s vědeckotechnickým rozvojem a ekonomickou úrovní státu či oblasti. Je provázána význačnými sociálními změnami, které souvisejí s přechodem od společnosti tradiční, ke společnosti moderní. Spolu s koncentrací obyvatelstva do měst dochází i ke koncentraci výroby, služeb, funkcí apod. a ke strukturálním změnám ve výrobních procesech. Urbanizace přináší i rozsáhlé sociální změny a pronikání městského způsobu života do celého osídleného prostoru.[19]

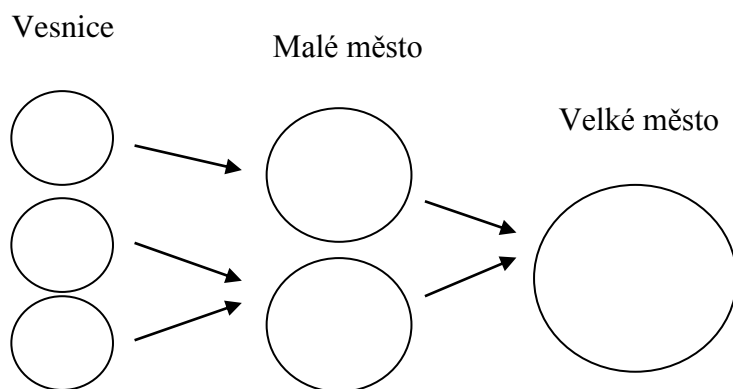
Z pohledu urbanistické teorie rozlišujeme několik typů prostorového vyjádření urbanizace. Urbanizační procesy můžeme rozdělit na proces přímé a nepřímé urbanizace. **Přímá urbanizace** je chápána jako stěhování venkovského obyvatelstva přímo do velkých měst. Tento typ urbanizace je dnes charakteristický zejména pro země třetího světa (Afrika, Jižní Amerika, jihovýchodní Asie), kde kromě hlavního města – metropole – obvykle neexistuje nebo není dostatečně rozvinutá struktura menších měst regionálního významu a existuje tu pouze venkovské osídlení.[20]

Obrázek 3: Schéma přímé urbanizace

Zdroj: vlastní zpracování podle [20]

Nepřímá urbanizace pak představuje extenzivní proces růstu městského obyvatelstva v územích, kde je rozvinutá hierarchická struktura osídlení. Obyvatelstvo se pak nejčastěji stěhuje z venkova do nejbližšího města – regionálního centra, a teprve v následující generaci/generacích pokračuje urbanizace z malého města do města většího – metropole.

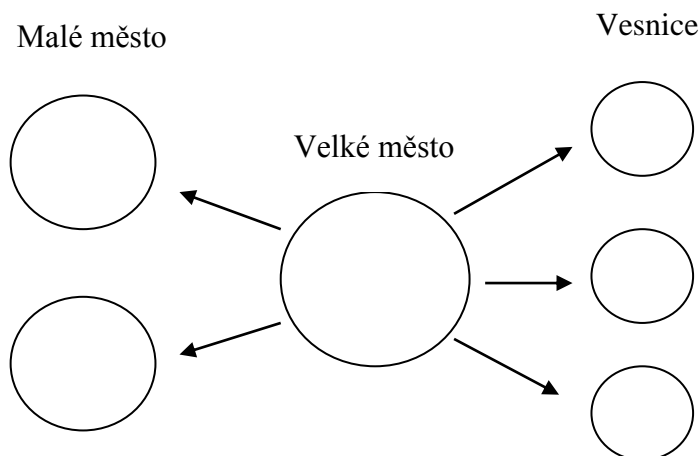
Obrázek 4: Schéma nepřímé urbanizace

Zdroj: vlastní zpracování podle [20]

Proces urbanizace má několik fází; nejprve příliv obyvatelstva do všech městských center, poté zejména do největších měst. Po nasycení nastává suburbanizace, někdy až deurbanizace.[19]

První fází urbanizace je suburbanizace. **Suburbanizace** je obecně chápána jako proces rozšiřování předměstí, prostorová změna osídlení, charakteristická hromadným stěhováním obyvatel z centrálních částí městských aglomerací a konurbací na jejich okraje a za administrativní hranice městských celků, se zachováním úzkých funkčních vztahů nově osídlených území se sídelními jádry.[14] Suburbanizace je fáze urbanizačního procesu, kdy stagnuje nebo ubývá počet obyvatel jádrového města, a roste počet obyvatel v obcích příměstské zóny. Proces suburbanizace je kontinuální změna sociálního a fyzického prostředí z venkovského na předměstské.[9]

V tzv. suburbánní zóně přitom kromě funkce bydlení vzniká celá řada dalších aktivit, můžeme zde najít „vystěhované“ funkce obchodu – zejména velkoplošná maloobchodní zařízení (supermarkety, hypermarkety), zařízení pro sport a volnočasová zařízení (multikina, squashová a tenisová centra), ale i objekty administrativního charakteru.[18] Suburbanizace je v současnosti považována za závažný problém, kterému se věnuje celá řada autorů i výzkumných kolektivů.

Obrázek 5: Schéma suburbanizace

Zdroj: vlastní zpracování podle [20]

Jedním z projevů suburbanizace je **urban sprawl** (do češtiny někdy nešťastně překládaný jako „sídelní kaše“). Jde o vytváření nové výstavby mimo existující kompaktní zastavěná území, v oblastech vlivu rozvoje metropolitních měst, v pásech okolo hlavních dopravních tahů nebo na křižovatkách hlavních dopravních tahů. Často je tento nový rozvoj na úkor aktivit, investic a relokací ze zastavěného území metropolitních měst. Obchodní, logistická a jiná komerční zařízení vznikají na komunikačních křižovatkách a podél dálničních a hlavních silničních tahů. Při urban sprawlu se zvyšuje závislost na osobní automobilové dopravě.[19] Urban sprawl přitom vyvolává řadu negativních důsledků, jakými jsou např.:

- v okolí větších i menších měst a mimo zastavěná území obcí se rozkládají čisté obytná území – kolonie rodinných domů – bez návaznosti na jakoukoliv občanskou vybavenost;
- v zastavěných územích a centrech měst se nedostává veřejných prostředků a soukromého kapitálu na obnovu existující výstavby či existující nevyužitě infrastruktury (příčinou tohoto nedostatku může být i neochota či neschopnost reinvestovat do existujících částí sídel);
- městská sídliště se stávají ghety se zvýšenou kriminalitou a s amortizovaným a poloprázdným bytovým fondem.[9]

Rozvoj příměstských oblastí celkově koresponduje s úpadkem vnitřních částí měst. Klesá celková rozloha částečně přirozených ekosystémů, biocenter a biokoridorů i půd vhodných pro zachování udržitelného stupně zemědělského, lesnického a rekreačního využívání krajiny. Stále více je tak narušována schopnost původně vyváženého přírodního prostředí poskytovat tzv. komplexní ekologický servis.[27]

Jiným projevem vystěhování obyvatel z měst je proces tzv. **deurbanizace** (někdy též desurbanizace nebo dezurbanizace). Deurbanizací označujeme postupné snižování počtu stálých obyvatel měst. Původně bytové domy v centrálních kompaktně zastavěných zónách velkoměst jsou rekonstruovány na kancelářské objekty či zcela nahrazovány novými budovami využívanými k čistě komerčním účelům. Část populace v produktivním věku se z těchto zón a z panelových sídlišť stěhuje do obcí v suburbánním zázemí. Značný počet lidí v postproduktivním věku využívá ke stálému bydlení své rekreační objekty na venkově.[27]

Posledním prostorově vyjádřitelným typem urbanizačního procesu je **reurbanizace** – zjednodušeně „návrat obyvatel do měst“. Je to proces, při kterém dochází k opětovnému osídlování centrálních zón měst a metropolitních regionů. Opuštěné administrativní a komerční budovy i historické industriální stavby (bývalé objekty továren, dílen, mlýnů a jiných technických zařízení) jsou restaurovány a rekonstruovány ke zcela novému funkčnímu využití. Současný trend bydlení a práce v tzv. „lofts“ propagují buď příslušníci vrstev s velmi vysokými příjmy (historické objekty s luxusními velkoplošnými byty, nestandardní plochou, polohou, prostorovým uspořádáním i vybaveností, velkými ateliéry a podobnými prostory), nebo příslušníci středních příjmových preferující komunitní styl života (historické objekty s menšími byty, kulturními centry, kluby, ateliéry a galeriemi).[19]

V Evropě je fáze urbanizace, která probíhala současně s industrializací, a to v období průmyslové revoluce, označována za klasickou. Je typická rychlým tempem technických a technologických inovací ovlivněných rozvojem vědy a existencí nových zdrojů energie. Roste zaměstnanost v průmyslu a formují se moderní národní státy. V této době např. Anglie zaznamenala výrazný obrat v poměru obyvatel žijících v sídlech do a nad 10 000 obyvatel a Londýn zaznamenal téměř sedminásobný vzrůst obyvatel. Avšak největší evropská města, k nimž nepochybně Londýn patří, jsou „malá“ ve srovnání s velkými a největšími městy světa.[2]

2.3.3 Vymezení suburbánní zóny

Podle Ouředníčka [13] je velikost suburbánní zóny zjišťovaná proměnná, která byla vymezena na základě kombinace statistických indikátorů. V následujícím textu jsou popsány technické kroky směřující k zabezpečení datové základny, úpravy a zpracování dat.

Do metodického postupu podle Ouředníčka vstupují následující statistická data:

- počet přistěhovalých;
- počet dokončených bytů;
- počet obyvatel.

Prvním krokem je definice a výběr jádrových měst, které reprezentují zdrojové oblasti migračních toků. V druhé fázi pak následuje samotná identifikace obcí, ve kterých k procesu rezidenční suburbanizace dochází. Vybrány jsou obce, ve kterých probíhá proces rezidenční suburbanizace, na základě kombinace kvantitativních kritérií charakterizující migrační toky a bytovou výstavbu. Do výběru jádrových měst vstupují všechna města, jejichž populační velikost je rovna nebo přesahuje počet 10 000 trvale bydlících obyvatel podle evidence ČSÚ. Pro zařazení obce mezi suburbanizované byla stanovena následující kritéria:

- populační velikost obce byla k 31. 12. předchozího roku menší než 10 000 trvale bydlících obyvatel;
- poměr populačních velikostí suburbia¹ a jádra je 1:20 nebo menší;
- počet nových bytových jednotek musí dosáhnout kritické úrovně alespoň 20 bytů;
- mezi přistěhovalými do obce musí být alespoň 30 % migrantů stěhujících se z jádrového města.[13]

Do metodického postupu podle Z. Kučerové vstupují následující statistická data:

- index vývoje počtu obyvatel – vznikne srovnáním dvou shodně vymezených ukazatelů, zjištěných ve statistických jednotkách, které jeví časovou, místní, prostorovou nebo věcnou diferencovanost;
- hustota zalidnění – lze ji vypočítat jako podíl počtu obyvatel obce a plochy daného území;
- migrace obyvatel;
- vyjíždka za prací a do škol;
- index zastavění – vyjadřuje poměr zastavěných a volných ploch v dané obci.[21]

Ouředníček vymezuje tři suburbánní zóny podle intenzity probíhajícího procesu. K rozčlenění slouží kritéria intenzity přistěhování a objemu bytové výstavby. Jednotlivé zóny vyjadřují intenzitu suburbanizačních vazeb na jádro.

---

¹ Suburbium; satelitní městečko = nově vystavěné obytné celky v zázemí měst, které vznikly v době od 90. let 20. století, a také sídlo prostorově oddělené od jádra aglomerace, vyvolávající pocit prostorové identity.[21]

3. VYMEZENÍ SÍLY VAZEB

Cílem této diplomové práce je vymezit sílu vazeb jader a suburbánních regionů východočeských měst.

Na základě teoretických poznatků jsou stanoveny následující hypotézy:

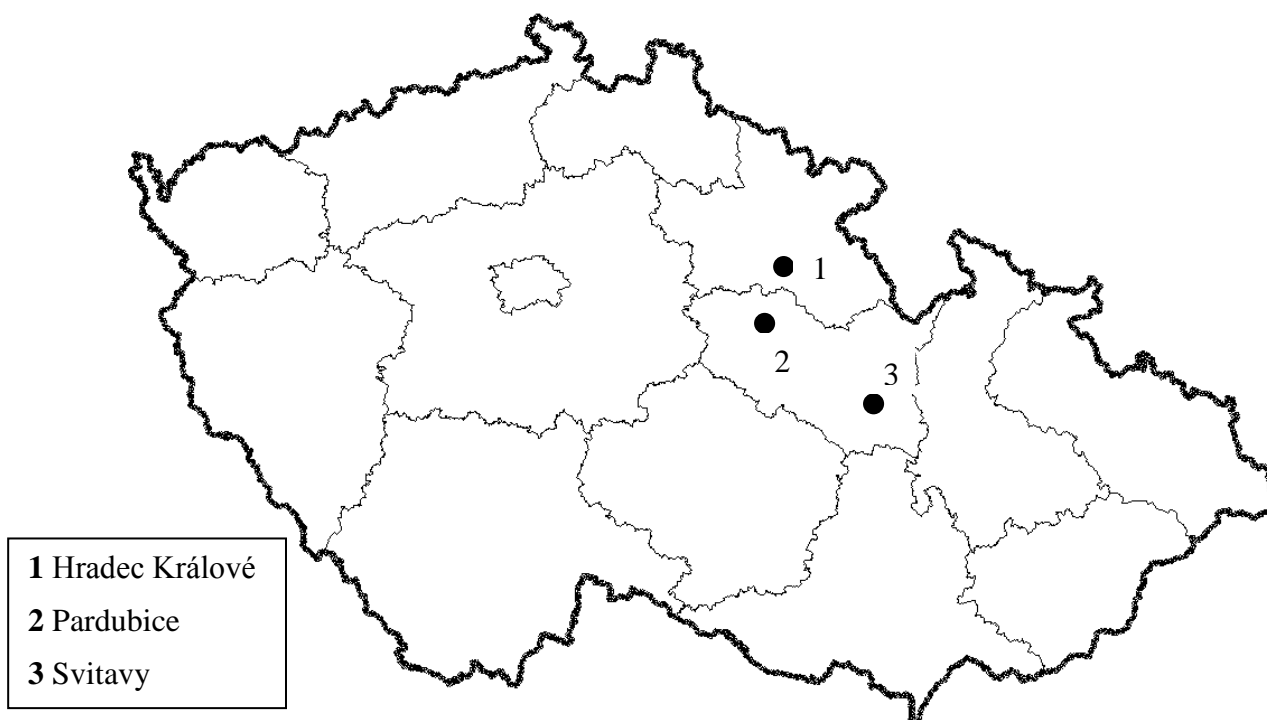
- přes stále probíhající suburbanizaci dochází ke zvyšování regionálních vazeb mezi centry regionu a jejich zázemím;
- s narůstajícími možnostmi a využitím sdělovací a IT techniky dochází ke zvýšení intenzity vazeb center regionu a zázemí.

Pro další zkoumání je nezbytná identifikace jader a jejich zázemí.

Následující část diplomové práce vymezuje regiony Svitavsko, Královéhradecko a Pardubicko s centry Svitavy, Hradec Králové a Pardubice, vyznačené na obrázku 6. Tato centra můžeme označit za **jádra regionu**, protože se jedná o nejstarší sídla, která byla základem dalšího strukturálního vývoje sídel v daném místě. Jsou to krystalizační jádra, kolem kterých sídelní systém rostl. V těchto městech (jádrech regionu) jsou soustředěny nejintenzivnější vztahy a vazby, které v regionu probíhají. Hradec Králové a Pardubice vytváří tzv. bicentrickou aglomeraci, to je skupinu dvou městských sídel.

Zázemím regionu rozumíme území, které přiléhá k centru (jádro) a má s ním různě intenzivní vztahy a vazby. Vymezení těchto vazeb je cílem diplomové práce. Jsou to tedy geograficky blízké obce v blízkosti sledovaných měst.

Pro tvorbu kartogramů je použit geografický informační systém ArcGIS firmy Esri.

Obrázek 6: Mapa ČR s vyznačenými městy

Zdroj: vlastní zpracování

Metodologie vymezení regionů je znázorněna na obrázku 7. Výběr byl podmíněn geografickou vzdáleností obce a města a zvoleny byly dvě (případně tři) nejbližší obce v každém směru města. Ve výběru jsou zahrnuty i velké obce, jako například Chrudim, Přelouč, Lázně Bohdaneč a Moravská Třebová i přes to, že se jedná o velká města.

Vymezením jader a zázemí dochází k identifikaci regionů Svitavy, Hradec Králové a Pardubice.

Obrázek 7: Metodika výběru obcí

Zdroj: vlastní zpracování

Tímto způsobem jsou vymezeny obce v okolí všech tří jádrových měst, kompletní seznam těchto obcí je k dispozici v tabulce 1.

Tabulka 1: Zkoumané obce

Svitavy	Hradec Králové	Pardubice
Banín	Běleč nad Orlicí	Barchov
Březová nad Svitavou	Blešno	Bezděkov
Čistá	Borek	Časy
Dětřichov	Bukovina nad Labem	Čepí
Hradec nad Svitavou	Byšť	Černá u Bohdanče
Chmelík	Čeperka	Dašice
Janov	Černilov	Dolní Ředice
Javorník	Divec	Dubany
Kamenná Horka	Dolní Přím	Hrobice
Karle	Hrádek	Choteč
Koclířov	Hvozdnice	Chrudim
Kukle	Jeníkovice	Jezbořice
Kunčina	Ledce	Kostěnice
Květná	Lhota pod Libčany	Kunětice
Mikuleč	Libčany	Lány u Dašic
Mladějov na Moravě	Libišany	Lázně Bohdaneč
Moravská Třebová	Libníkovice	Mikulovice
Opatov	Librantice	Moravany
Opatovec	Lochenice	Němčice
Pohledy	Neděliště	Neratov
Pomezí	Opatovice nad Labem	Ostřešany
Radiměř	Osice	Přelouč
Sklené	Podůlšany	Ráby
Stašov	Praskačka	Rybitví
Trstěnice	Předměřice nad Labem	Sezemice
Vendolí	Radíkovice	Spojil
	Radostov	Srch
	Sendražice	Srnojedy
	Skalice	Staré Hradiště
	Smiřice	Staré Jesenčany
	Smržov	Starý Mateřov
	Stěžery	Stéblová
	Střezetice	Třebosice
	Světí	Tuněchody
	Těchlovice	Úhřetice
	Třebechovice pod Orebem	Úhřetická Lhota
	Třesovice	Valy
	Urbanice	Veselí
	Všestary	Živanice
	Výrava	
	Vysoká nad Labem	

Zdroj: vlastní zpracování

Geograficky jsou regiony zobrazeny na obrázku 8 a 9. Obrázek 8 zobrazuje region Svitavsko s centrem Svitavy. Obrázek 9 graficky znázorňuje region Královéhradecko a Pardubicko s centry Hradec Králové a Pardubice.

Jádra a zázemí jsou zkoumány a analyzovány v celé praktické části diplomové práce. Jádra jsou ve středu regionu a pojí se k nim více či méně silné vazby. Hradec Králové a Pardubice jsou si geograficky blízké, proto jsou v této práci použity kartogramy v podobném složení, a to kartogram Svitavska a kartogram Královéhradecka spolu s Pardubickem.

Počet obcí zkoumaných v regionu Svitavy je včetně tohoto jádrového města 27, počet obcí zkoumaných v regionu Hradec Králové včetně Hradce Králové je 42 a počet obcí zkoumaných v regionu Pardubice, včetně tohoto významného města, je 40.

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 8: Grafické znázornění regionu Svitavsko

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 9: Grafické znázornění regionů Královéhradecko a Pardubicko

Počet suburbií a jader je 109, z toho 3 jádrová města. U těchto 109 oblastí jsou sledovány vybrané ukazatele v letech 2001 až 2011, respektive 2001 a 2011 (sčítání lidu, domů a bytů). Zdrojem dat je Český statistický úřad (dále ČSÚ), který poskytuje i informace o SLDB, použité v praktické části práce jako jeden ze zdrojů dat.

Zkoumaná data jsou u všech 109 oblastí tato:

- počet obyvatel;
- průměrný věk;
- migrace;
- přirozený přírůstek;
- dokončené byty;
- počet ekonomických subjektů;

Údaje z let 2001 až 2011

- vyjíždka do zaměstnání mimo obec;
  - dojíždka do zaměstnání do obce;
  - obydlené byty.
- } Údaje z roku 2001 a 2011

3.1 Vymezení suburbánních zón podle M. Ouředníčka

Ke zhodnocení síly vazeb zázemí s jádry je zvolena upravená metoda podle M. Ouředníčka. Tato metoda dopomáhá především ke stanovení suburbánních zón v zázemí jader, pokud obce splní všechna stanovená následující čtyři kritéria.

V této práci je metoda použita ke stanovení síly vazeb od nejsilnější vazby obce s jádrovým městem k nejméně významné vazbě, kdy obce splňuje jen jedno kritérium.

1. kritérium

Populační velikost obce k 31. 12. předchozího roku je menší než 10 000 trvale bydlících obyvatel.

2. kritérium

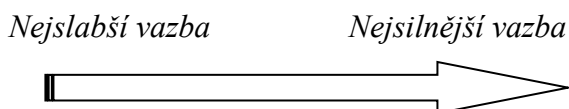
Poměr populačních velikostí suburbia a jádra je 1:20 nebo menší. Tedy pokud byla populační velikost obce v letech 2001, 2006 a 2011 menší než $\frac{1}{20}$ populace Svitav, Hradce Králové nebo Pardubic (podle toho, kterou oblast sledujeme), splňuje obec toto kritérium. Pokud obec splnila toto hledisko alespoň v jednom z těchto let, splňuje toto kritérium.

3. kritérium

Počet nových bytových jednotek musel ve sledovaném období 2001-2011 dosáhnout kritické úrovně alespoň 20 bytů.

4. kritérium

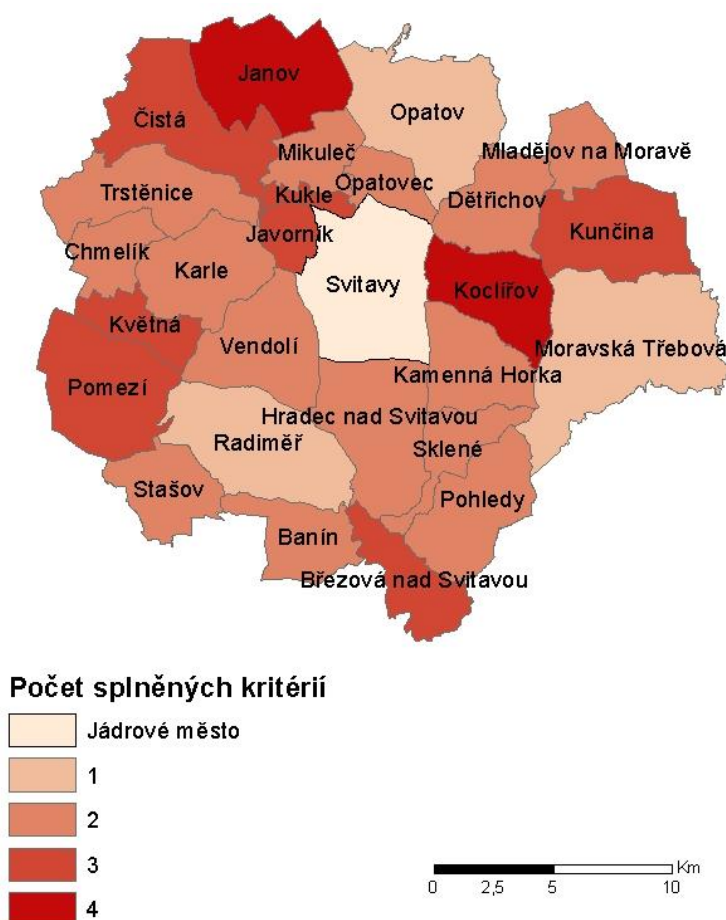
Poslední kritérium je upraveno z původního sledování migrujících obyvatel z jádrových měst. Toto kritérium hodnotí obydlené byty. Pokud obec dosáhla kritické úrovně 15% zvýšení obydlenosti bytů mezi lety 2001 a 2011, splňuje toto kritérium.

Obrázek 10: Síla vazeb

Zdroj: vlastní zpracování

Síla vazby je vyjádřena podle naplnění jednotlivých kritérií. Obce, které splnily jedno kritérium, mají tuto vazbu nejslabší a podle naplnění dalších kritérií jejich vazba k jádrovému městu roste.

Obrázek 11: Vymezení vazeb podle M. Ouředníčka, Svitavs Zdroj: vlastní zpracování

Janov a Koclířov splnily nejvíce kritérií a patří tedy mezi obce s nejsilnější vazbou na Svitavy. Naopak obce s nejslabší vazbou na jádrové město jsou Opatov, Moravská Třebová a Radiměř. Obec Opatov a Radiměř splnily pouze první podmínku, a nepřesáhly tak 10 000 obyvatel v žádném ze sledovaných let. Obec Moravská Třebová tuto podmínku nesplnila, ale splnila podmínku počtu dokončených bytů. Kromě Moravské Třebové splnily všechny obce kritérium číslo jedna o minimálním počtu obyvatel. 18 obcí (69 %) splnilo kritérium dva, tedy že populační velikost obce tvoří alespoň $\frac{1}{20}$ populační velikosti Svitav. Pouze u 9 obcí (35 %) bylo vystavěno minimálně 20 bytů v období od roku 2001-2011. Čtvrté kritérium splnilo pouze 8 obcí (31 %). Obydlenost bytů se ve většině případů zvýšila o méně než 15 %. Vazby zázemí se Svitavami nejsou příliš významné, z 26 obcí splnila pouze polovina dvě kritéria zařazení obcí do suburbánních zón, dalších 7 obcí (27 %) splnily kritéria tři.

Tabulka 2: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Svitavsko

Obec	Kritérium				Celkem ano
	1.	2.	3.	4.	
Banín	ano	ano	ne	ne	2
Březová nad Svitavou	ano	ne	ano	ano	3
Čistá	ano	ano	ano	ne	3
Dětrichov	ano	ano	ne	ne	2
Hradec nad Svitavou	ano	ne	ano	ne	2
Chmelík	ano	ano	ne	ne	2
Janov	ano	ano	ano	ano	4
Javorník	ano	ano	ne	ano	3
Kamenná Horka	ano	ano	ne	ne	2
Karle	ano	ano	ne	ne	2
Koclířov	ano	ano	ano	ano	4
Kukle	ano	ano	ne	ano	3
Kunčina	ano	ne	ano	ano	3
Květná	ano	ano	ne	ano	3
Mikuleč	ano	ano	ne	ne	2
Mladějov na Moravě	ano	ano	ne	ne	2
Moravská Třebová	ne	ne	ano	ne	1
Opatov	ano	ne	ne	ne	1
Opatovec	ano	ano	ne	ne	2
Pohledy	ano	ano	ne	ne	2
Pomezí	ano	ne	ano	ano	3
Radiměň	ano	ne	ne	ne	1
Sklené	ano	ano	ne	ne	2
Štašov	ano	ano	ne	ne	2
Trstěnice	ano	ano	ne	ne	2
Vendolí	ano	ne	ano	ne	2

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 3: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Královéhradecko

Obec	Kritérium				Celkem ano
	1.	2.	3.	4.	
Běleč nad Orlicí	ano	ano	ano	ano	4
Blešno	ano	ano	ano	ne	3
Borek	ano	ano	ne	ano	3
Bukovina nad Labem	ano	ano	ne	ne	2
Býšť	ano	ano	ano	ano	4
Čeperka	ano	ano	ano	ano	4
Černilov	ano	ano	ano	ne	3
Divec	ano	ano	ano	ano	4
Dolní Přím	ano	ano	ano	ne	3
Hrádek	ano	ano	ne	ne	2
Hvozdnice	ano	ano	ne	ne	2
Jeníkovice	ano	ano	ne	ne	2
Ledce	ano	ano	ne	ano	3
Lhota pod Libčany	ano	ano	ano	ano	4
Libčany	ano	ano	ano	ne	3
Libišany	ano	ano	ano	ne	3
Libníkovice	ano	ano	ne	ano	3
Librantice	ano	ano	ano	ano	4
Lochenice	ano	ano	ano	ano	4
Neděliště	ano	ano	ne	ne	2
Opatovice nad Labem	ano	ano	ano	ano	4
Osice	ano	ano	ano	ano	4
Podůlšany	ano	ano	ne	ano	3
Praskačka	ano	ano	ano	ne	3
Předměřice nad Labem	ano	ano	ano	ano	4
Radíkovice	ano	ano	ne	ne	2
Radostov	ano	ano	ne	ano	3
Sendražice	ano	ano	ano	ano	4
Skalice	ano	ano	ano	ano	4
Smiřice	ano	ano	ano	ne	3
Smržov	ano	ano	ano	ano	4
Stěžery	ano	ano	ano	ne	3
Střezetice	ano	ano	ne	ano	3
Světlí	ano	ano	ne	ano	3
Těchlovice	ano	ano	ne	ano	3
Třebechovice pod Orebem	ano	ne	ano	ne	2
Třesovice	ano	ano	ne	ano	3
Urbanice	ano	ano	ne	ne	2
Všestary	ano	ano	ano	ne	3
Výrava	ano	ano	ne	ano	3
Vysoká nad Labem	ano	ano	ano	ano	4

Zdroj: vlastní zpracování

Následuje popis intenzity vazeb na Pardubicku. Nejslabší vazbu k jádru má Chrudim s pouze jedním splněným kritériem. Nejsilnější vazby se nachází na severu, severovýchodě od Pardubic. Obce na západě od Pardubic splnily spíše dvě či tři kritéria a vazba je tak středně silná. První kritérium o maximálním počtu obyvatel splnily všechny obce kromě Chrudimi, druhé kritérium o poměru jádra a suburbii splnily kromě dvou obcí všechny sledované obce. 23 obcí (59 %) splnilo třetí kritérium o minimálním počtu dokončených bytů a 24 obcí (62 %) splnilo poslední kritérium o nárůstku počtu obydlených bytů. 17 obcí (44 %) splnilo všechny čtyři podmínky, dále přes čtvrtinu obcí splnilo dvě kritéria (26 %) a tři kritéria (28 %). Vazby jsou zde významné podobně jako u Hradce Králové.

Tabulka 4: Vymezení intenzity vazeb podle M. Ouředníčka, Pardubicko

Obec	Kritérium				Celkem ano
	1.	2.	3.	4.	
Barchov	ano	ano	ne	ne	2
Bezděkov	ano	ano	ne	ne	2
Časy	ano	ano	ne	ne	2
Čepí	ano	ano	ano	ano	4
Černá u Bohdanče	ano	ano	ano	ano	4
Dašice	ano	ano	ano	ano	4
Dolní Ředice	ano	ano	ano	ne	3
Dubany	ano	ano	ne	ne	2
Hrobice	ano	ano	ne	ne	2
Choteč	ano	ano	ano	ano	4
Chrudim	ne	ne	ano	ne	1
Jezbořice	ano	ano	ne	ano	3
Kostěnice	ano	ano	ne	ne	2
Kunětice	ano	ano	ne	ano	3
Lány u Dašic	ano	ano	ne	ano	3
Lázně Bohdaneč	ano	ano	ano	ano	4
Mikulovice	ano	ano	ano	ano	4
Moravany	ano	ano	ano	ano	4
Němčice	ano	ano	ano	ano	4
Neratov	ano	ano	ne	ne	2
Ostřešany	ano	ano	ano	ne	3
Přelouč	ano	ne	ano	ne	2
Ráby	ano	ano	ano	ano	4
Rybitví	ano	ano	ne	ano	3
Sezemice	ano	ano	ano	ano	4
Spojil	ano	ano	ano	ano	4
Srch	ano	ano	ano	ano	4
Srnojedy	ano	ano	ano	ano	4
Staré Hradiště	ano	ano	ano	ano	4
Staré Jesenčany	ano	ano	ano	ano	4
Starý Mateřov	ano	ano	ano	ano	4
Stěblová	ano	ano	ano	ano	4
Třebosice	ano	ano	ne	ano	3
Tuněchody	ano	ano	ano	ne	3
Úhřetice	ano	ano	ne	ne	2

Úhřetická Lhota	ano	ano	ne	ano	3
Valy	ano	ano	ne	ne	2
Veselí	ano	ano	ne	ano	3
Živanice	ano	ano	ano	ne	3

Zdroj: vlastní zpracování

3.2 Vybrané indikátory

V této části diplomové práce jsou zkoumané regiony podrobeny analýze celkem osmi indikátorů. Z analýzy těchto ukazatelů dokážeme odhalit obce suburbující a obce, které posilují svůj regionální význam.

Nejprve jsou popsány jednotlivé ukazatele a pak následují mapy s konečným zařazením obcí. Jsou stanovena kritéria úspěšnosti. Aby byly obce zařazeny mezi **suburbující**, musí splnit alespoň tři kritéria ze čtyř. Jsou jimi průměrný věk, obydlenost bytů, počet obyvatel, vyjíždka do zaměstnání.

Obce, které **posilují svůj význam** (svoji pozici) musí splnit obě kritéria, a to počet ekonomických subjektů a dojíždka do zaměstnání.

Doplňkovými ukazateli jsou migrace a přirozený přírůstek.

Krajní limity jednotlivých ukazatelů jsou stanovené tak, aby intervaly splnitelnosti byly dosažitelné ne pouze malému procentu obcí a dále tak, aby bylo možné dosáhnout potřebné shody, v jednom případě 75 % splněných kritérií a v druhém případě 100 % splněných kritérií.

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 13: Výběr intervalů

Na obrázku můžeme vidět metodu výběru hranice intervalu, od které obce splnila stanovené kritérium. Pokud by bylo **například:** vybráno kritérium splnitelnosti od 48,1 %, mohlo by se stát, že tuto podmínku splní jen dvě obce. Interval od 29,1 % splní 10 obcí. Druhá varianta je optimálnější. Důraz je kladen v některých případech i na kladnou hodnotu intervalu!

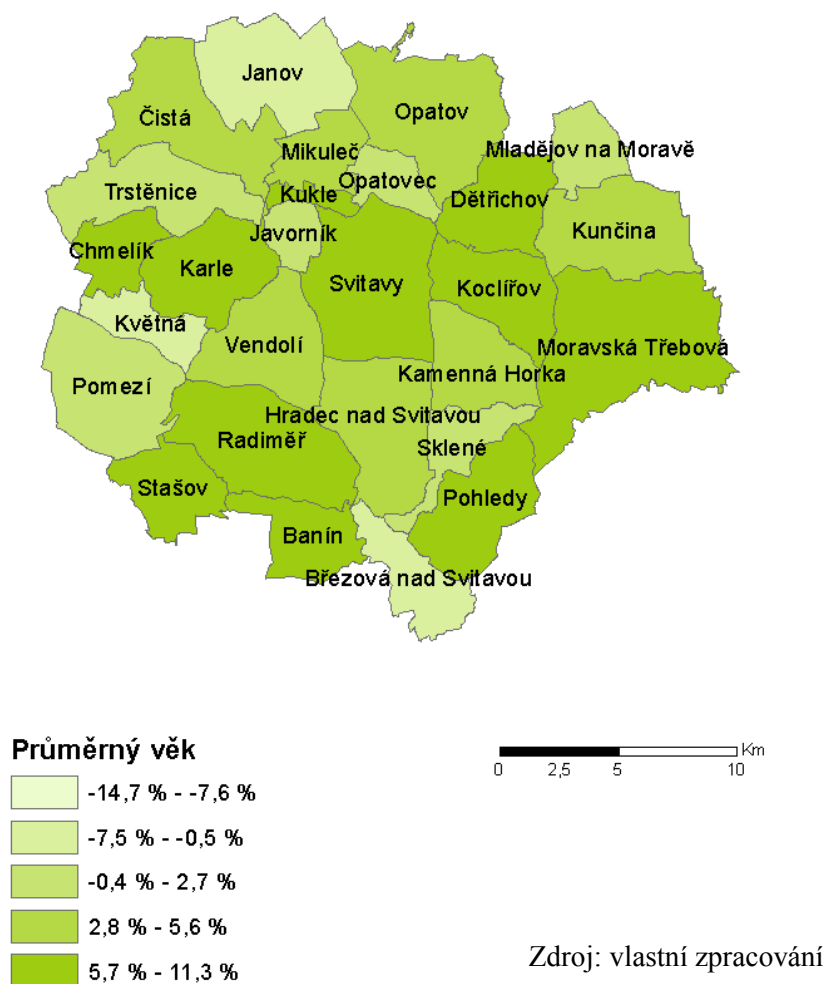
Ukazatele jsou v celé diplomové práci vyjádřeny procenty.

3.2.1 Průměrný věk

Ukazatel průměrný věk zobrazuje procentuální nárůst či pokles průměrného věku mezi lety 2001 a 2011. Mezi obce, které splnily toto kritérium, patří obce, u kterých došlo k největšímu nárůstu průměrného věku, a to obce s procentuálním nárůstem od 2,8 %. Lidé s vyšším věkem obvykle volí variantu odchodu z jádrového města na jeho okraj. Je to první ze čtyř ukazatelů, pomocí kterých stanovíme, které obce jsou suburbující.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{průměrný věk v roce 2011}}{\text{průměrný věk v roce 2001}} - 1$.

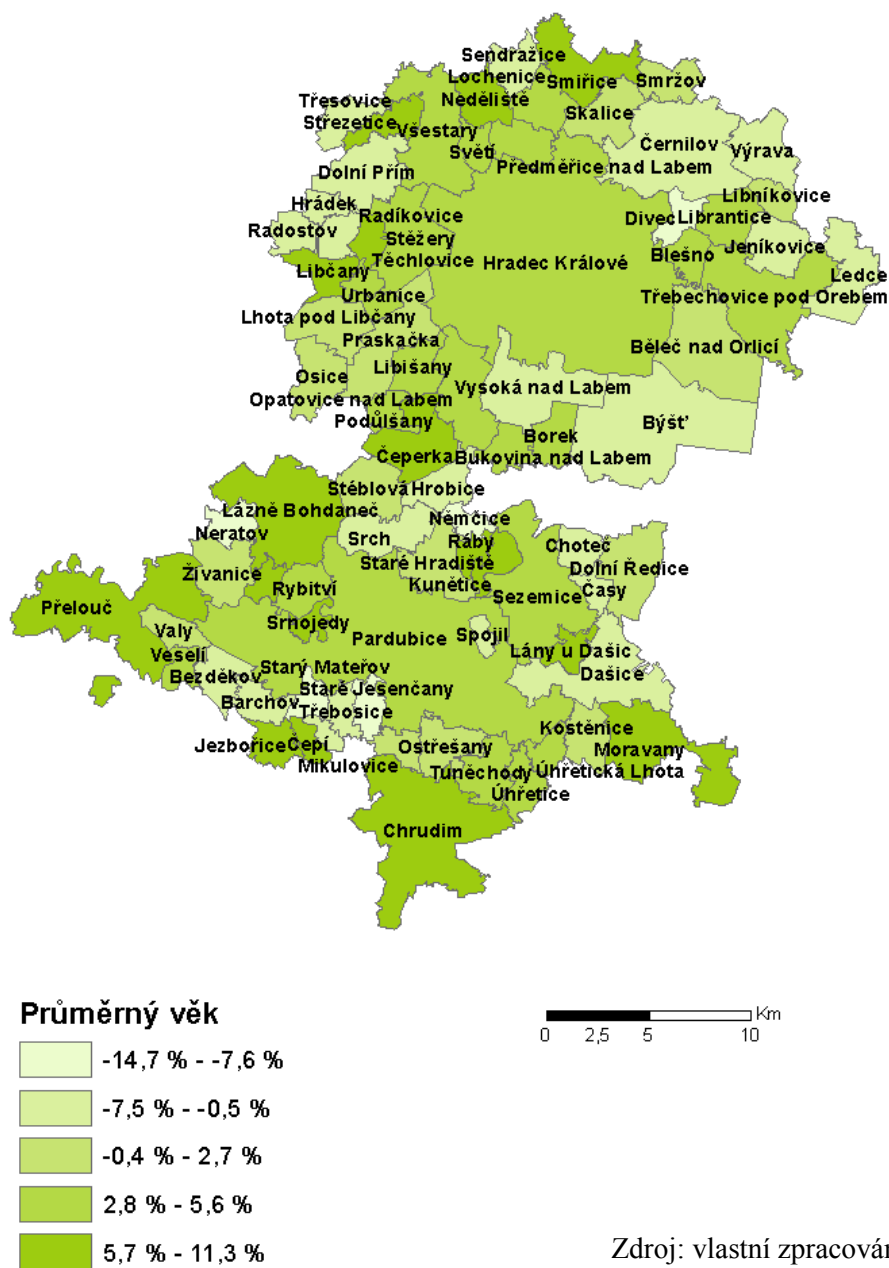
Při výpočtu byla použita data z ČSÚ.[27]

Obrázek 14: Ukazatel změny průměrného věku, Svitavsko

Na Svitavsku kritérium splnilo 18 obcí (67 %). Obce s největším procentuálním nárůstem průměrného věku jsou Chmelík (11,3 %), Karle (11,2 %) a Stašov (10,3 %). Svitavy samotné, i přesto, že jsou v této práci označeny za jádrové město, toto kritérium splňují, docházelo zde

k nárůstu o 7,1 %. Oblasti, kde průměrný věk klesá, a jsou cílovou destinací mladších obyvatel, jsou Květná (-3,4 %), Janov (-2,1 %) a Březová nad Svitavou (-1,1 %),

Obrázek 15: Ukazatel změny průměrného věku, Královéhradecko a Pardubicko

Na Královéhradecku kritérium splnilo 22 obcí (52 %), což je méně než u Svitav. Největší procentuální nárůst je pozorován u obcí Čeperka (10,6 %), Smiřice (9,7 %) a Těchlovice (8,6 %). U Hradce Králové docházelo k nárůstu průměrného věku o 5 %. Obce, které jsou cílovou destinací mladších obyvatel, jsou Divec (-7,6 %) a Hrádek (-4,5 %).

Na Pardubicku kritérium splnilo 19 obcí (48 %), což je opět méně než u Svitavska, ale stejně tak i méně než u Hradce Králové. Největší procentuální nárůst je pozorován u obcí Lázně Bohdaneč (11,1 %), Jezbořice (10,6 %) a Moravany (10 %). V Pardubicích došlo

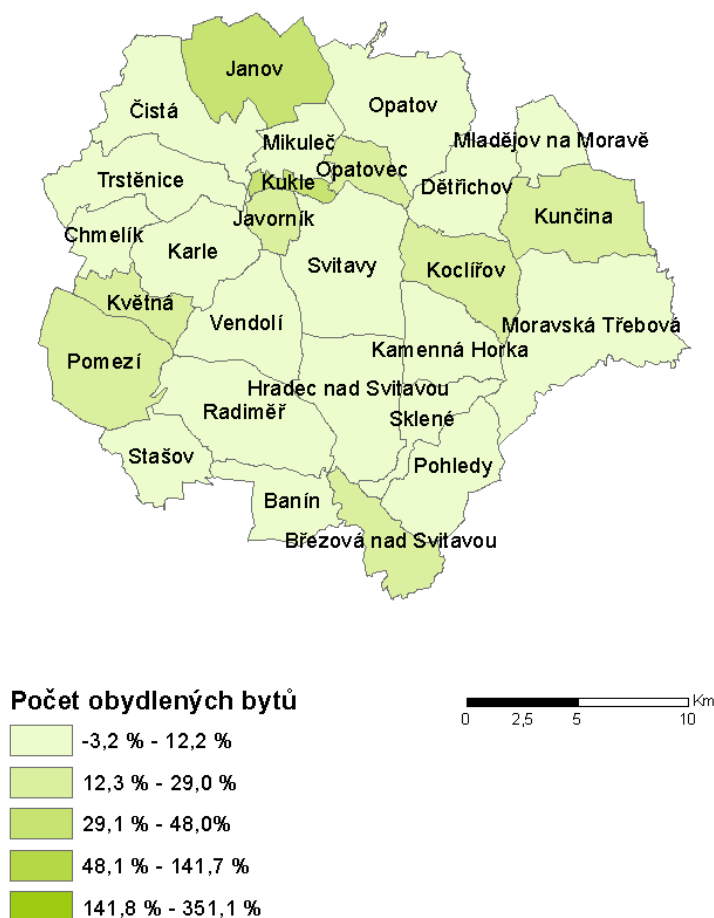
k nárůstu průměrného věku o 4,8 %. Obce, které jsou cílovou destinací mladších obyvatel, jsou Neratov (-14,7 %), Němčice (-12,9 %) a Staré Jesenčany (-9,4 %).

3.2.2 Obydlené byty

Tento ukazatel udává procentuální změnu počtu obydlých bytů v obcích v letech 2001 a 2011. U většiny zkoumaných obcí počet obydlých bytů stoupl. V některých oblastech až o 351,1 %. Pomocí tohoto ukazatele můžeme také stanovit, jestli jsou obce suburbující. Pokud roste počet obydlých bytů, dochází zde k migraci obyvatel do obcí, tento ukazatel tedy z části koresponduje s ukazatelem migrace a přirozený přírůstek. Mezi obce, které splnily toto kritérium, patří obce, kde došlo k největšímu nárůstu obydlých bytů, a to obce s procentuálním nárůstem od 29,1 %. Hranice byla stanovena tak, aby kritérium nesplnilo jen velmi málo obcí vzhledem k velkému rozdílu mezi nejvyšší a nejnižší hodnotou.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{obydlené byty v roce 2011}}{\text{obydlené byty v roce 2001}} - 1$.

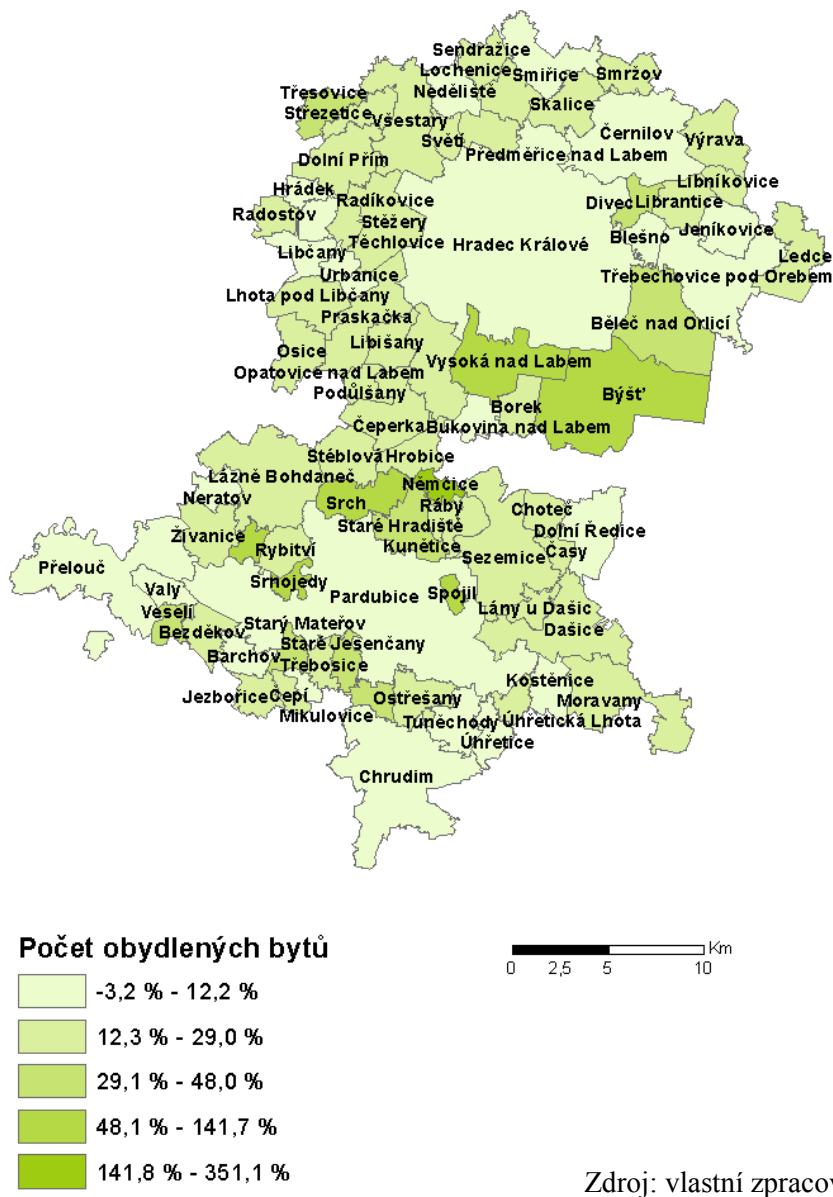
Při výpočtu byla použita data z ČSÚ, konkrétně ze SLDB.[29];[30]

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 16: Ukazatel změny obydlých bytů, Svitavsko

Na Svitavsku toto hledisko splnily pouze dvě obce, a to Kukle (40 %) a Janov (33,3 %). V samotných Svitavách došlo k nárůstu obydlých bytů pouze o 5,6 %. Také zde došlo k poklesu obydlých bytů, a to v obci Pohledy (-3,2 %). Nárůsty ostatních obcí byly spíše průměrné a podprůměrné.

Obrázek 17: Ukazatel změny obydlých bytů, Královéhradecko a Pardubicko

Na Královéhradecku toto kritérium splnilo 7 obcí (17 %). K největšímu nárůstu docházelo v obcích Vysoká nad Labem (91,6 %), Býšť (48,5 %) a Běleč nad Orlicí (44 %). Obydlé byty v Hradci Králové stouply o 5,2 %. Záporných hodnot nedosáhla žádná obec, avšak nejnižších hodnot dosáhly obce Radíkovice (1,7 %) a Smiřice (1,8 %).

Na Pardubicku tuto podmínku splnilo 10 obcí (25 %), hodnoty tedy naopak stouply, oproti průměrnému věku. Největší nárůst je zaznamenán v obcích Němčice (351,1 %), tento

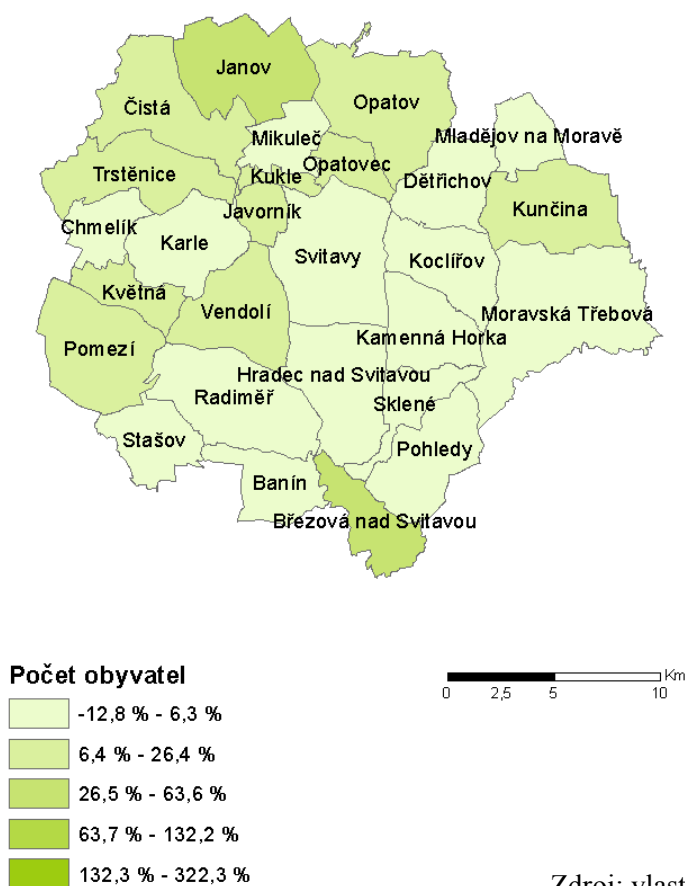
nárůst je nejvyšší ze sledovaných obcí. Dále Srnojedy (141,8 %) a k vysokému zvýšení docházelo i v obci Spojil (79,1 %). V jádrovém městě se zvýšil počet obydlených bytů o 7,4 %. Ukazatel identifikuje ale i záporné hodnoty, na rozdíl od Hradce Králové, a to v Barchově (-1,7 %) a v Úhřeticích (-1,3 %).

3.2.3 Počet obyvatel

Vývoj počtu obyvatel je také důležitým ukazatelem, který je úzce spojený s ukazatelem migrace a přirozeným přírůstkem. Sledujeme, o kolik procent se zvýšil, či snížil počet obyvatel od roku 2001 do roku 2011. V některých oblastech se počet obyvatel zvýšil o 322 %. V jádrových městech docházelo především ke snížení počtu obyvatel. Ke splnění tohoto kritéria je nutné, aby obce dosáhly alespoň hranice 26,5 %.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{počet obyvatel v roce 2011}}{\text{počet obyvatel v roce 2001}} - 1$.

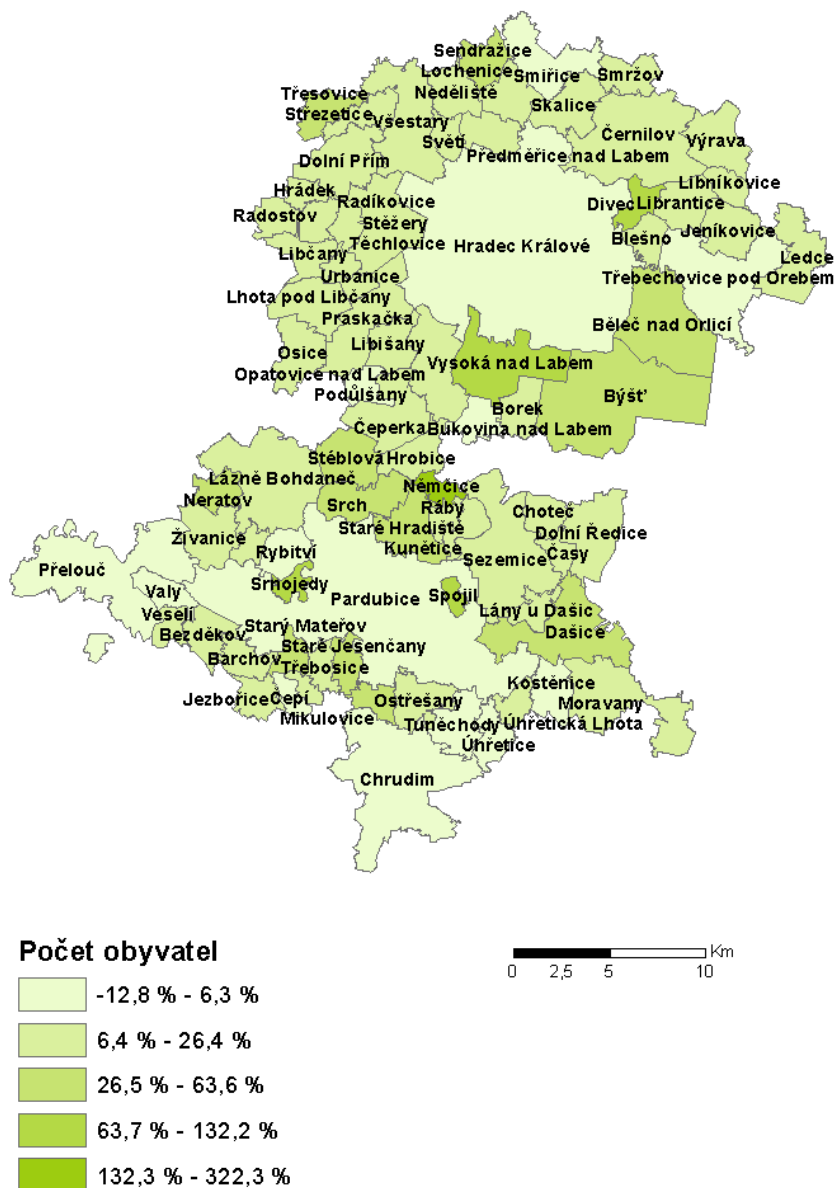
Při výpočtu byla použita data z ČSÚ.[27]

Obrázek 18: Ukazatel změny počtu obyvatel, Svitavsko

V regionu Svitavy splnily kritérium pouze obce Janov (28 %), Březová nad Svitavou (27,8 %) a Kukle (26,5 %). Svitavy jako všechna ostatní jádrová města zaznamenala snížení

počtu obyvatel, v případě Svitav o 2,9 %. K největšímu poklesu došlo v obcích Chmelík (-12,8 %), Moravská Třebová (-7,6 %) a Pohledy (-6 %).

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 19: Ukazatel změny počtu obyvatel, Královéhradecko a Pardubicko

V regionu Hradec Králové toto kritérium splnilo 6 obcí (14 %). K největšímu zvýšení počtu obyvatel došlo v obcích Vysoká nad Labem (95,2 %), Divec (86,3 %) a Býšť (51,4 %). V Hradci Králové došlo ke snížení o 3,6 %, ale nebylo to jediné snížení obyvatel na Královéhradecku. Obec Smiřice také zaznamenala snížení o 6,1 %, ostatní obce počet obyvatel v letech 2001-2011 zvyšovaly.

V Pardubickém regionu kritérium splnilo největší procento obcí, a to 11 obcí (28 %). U obcí v oblasti Pardubic bylo dosaženo limitního zvýšení u obce Němčice (322,3 %), ale velkého navýšení dosáhly také obce Srnojedy (132,2 %) a Spojil (75,6 %). Tak, jako u

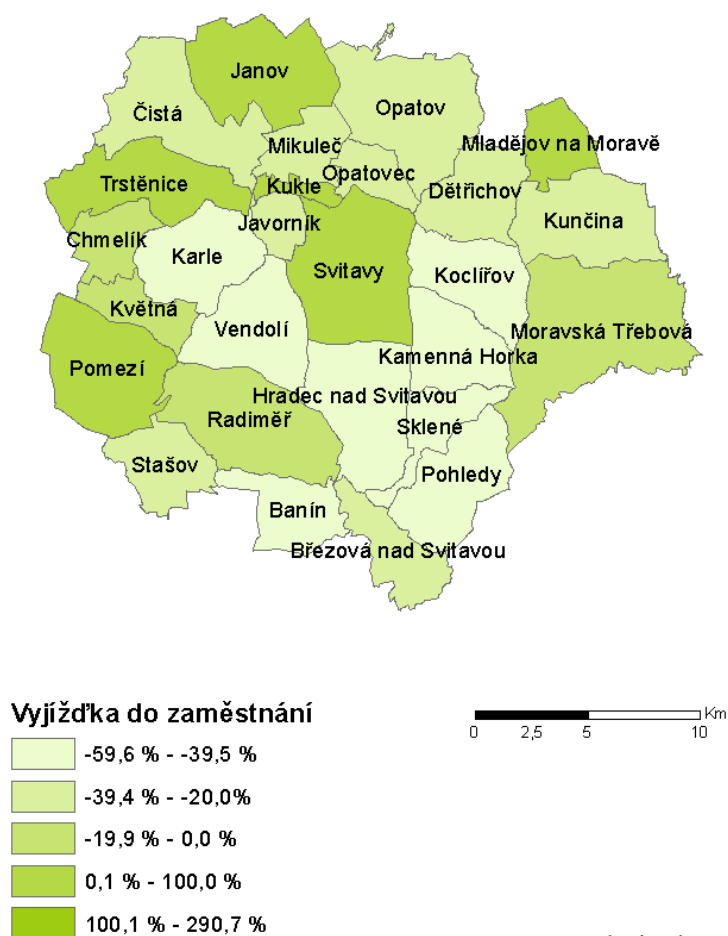
ostatních jádrových měst, došlo ke snížení počtu obyvatel o 1,2 %. Počet obyvatel se také snížil v obcích Čepí (-2,6 %), Chrudim (-2,3 %) a Přelouč (-1,2 %).

3.2.4 Vyjížd'ka do zaměstnání

Ukazatel vyjížd'ka do zaměstnání představuje procentuální nárůst obyvatel vyjíždějících za prací od roku 2001 do roku 2011. Limit splnitelnosti tohoto kritéria je stanoven na kladnou procentuální hodnotu, tedy nezahrnující 0 % a méně. Studována je suburbanizace, lidé jsou stále závislí na práci v jádrovém městě. Sice bydlí v obci, ale za prací stále vyjíždí do jádrového města. Obce, které dosáhly minimálně tohoto limitu, splnily toto kritérium. Trend vývoje počtu obyvatel vyjíždějících do zaměstnání se dlouhodobě snižuje, proto se u většiny obcí vyskytovaly spíše záporné hodnoty.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{vyjížd'ka do zaměstnání v roce 2011}}{\text{vyjížd'ka do zaměstnání v roce 2001}} - 1$.

Při výpočtu byla použita data z ČSÚ, konkrétně ze SLDB.[33];[34]

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 20: Ukazatel změny vyjížd'ky do zaměstnání, Svitavsko

V regionu Svitavy tuto podmínku splnilo 6 obcí (22 %). Nevyšších hodnot dosáhly obce Kukle (100 %), Janov (43 %) a Trstěnice (19,6 %). Ze Svitav vyjíždělo v roce 2011 o 1,3 % více obyvatel než v roce 2001. Nejnižších hodnot dosahovaly obce Kamenná Horka (-59,6 %), Koclířov (-52,7 %) a Sklené (-51,8 %).

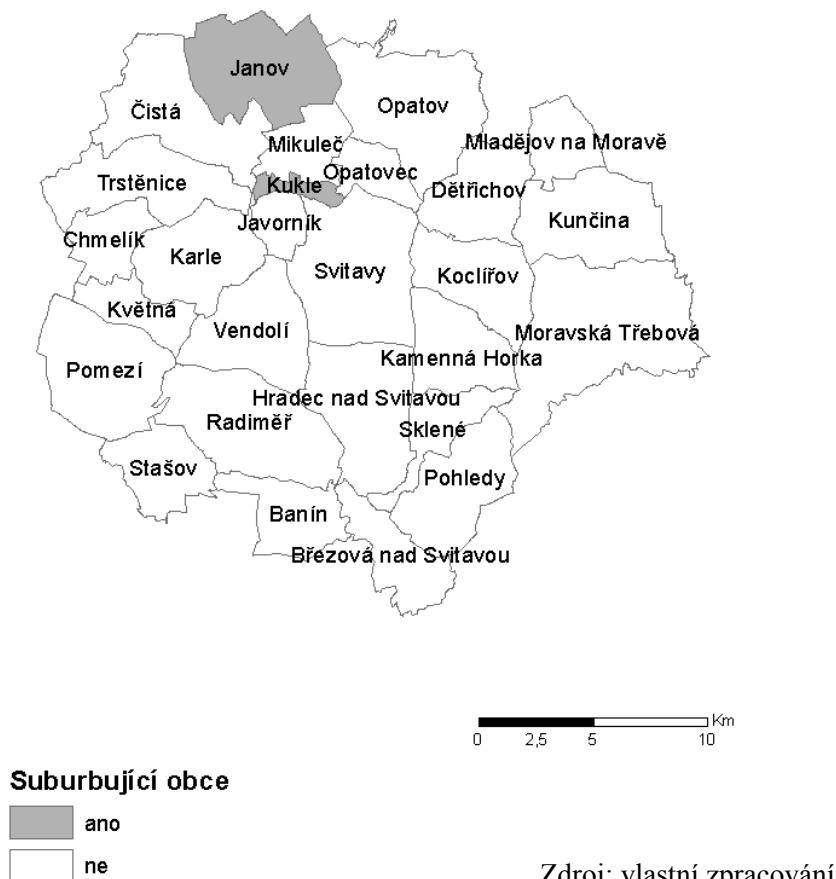
Obrázek 21: Ukazatel změny vyjíždky do zaměstnání, Královéhradecko a Pardubicko

Stanovené kritérium splnilo v regionu Hradec Králové 5 obcí (12 %). Z toho nejvyšší pozitivní procentuální změna nastala v obcích Vysoká nad Labem (75,2 %), Výrava (40,4 %) a Býšť (24,2 %). V Hradci Králové je vyjíždka kladná a tvoří 8,2 %. Největší snížení vyjíždky do práce zaznamenaly obce v Podůlšany (-54,8 %), Hvozdnice (-52,8 %) a Hrádek (-51,1 %).

V regionu Pardubice splnilo podmínku 8 obcí (20 %). Objevuje se zde vysoká procentuální změna u obcí Némčice (290,7 %), Spožil (80,3 %) a Srnojedy (51,1 %). V jádrovém městě Pardubice docházelo k poklesu o 18 %. Nejvyšší pokles je zaznamenán u obcí Úhřetice (-51,7 %), Časy (-51,2 %) a Čepí (-47,7 %).

3.2.5 Nejvíce suburbující obce

Obce, které splnily tři ze čtyř těchto kritérií (75 %), jsou zařazené mezi nejvíce suburbující obce. Dochází zde k hromadnému stěhování obyvatel (ukazatel počet obyvatel, počet obydlených bytů) z jádrových měst se zachováním úzkých funkčních vztahů nově osídlených území se sídelními jádry (ukazatel vyjíždka do zaměstnání). Protože se do suburbujících obcí stěhují především starší obyvatelé, je zde zařazen i ukazatel průměrný věk.

Obrázek 22: Suburbující obce, Svitavsko

Na Svitavsku se vyskytují pouze dvě obce, které splnily minimálně tři ze čtyř kritérií. Obec Janov splnila kritéria počtu obyvatel, vyjíždky do zaměstnání a obydlenosti bytů. Kukle splnila hlediska všechna. Ostatní obce v zázemí Svitav nespĺnila ani dvě z těchto čtyř kritérií,

alespoň dvou kritérií dosahuje právě jádrové město Svitavy, které zřejmě ztrácí svoji sílu jádrového města.

Suburbující obce

- ano
- ne

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 23: Suburbující obce, Královéhradecko a Pardubicko

Zvolená analýza také identifikovala na Královéhradecku pouze dvě suburbující obce, a to Býšť a Vysoká nad Labem. Obě obce splnily tytéž tři kritéria ze čtyř, počet obyvatel, vyjíždka do zaměstnání a počet obydlých bytů. Dvě kritéria splnily obce Běleč nad Orlicí, Borek, Divec, Sendražice, Třesovice, ale i jádrové město Hradec Králové.

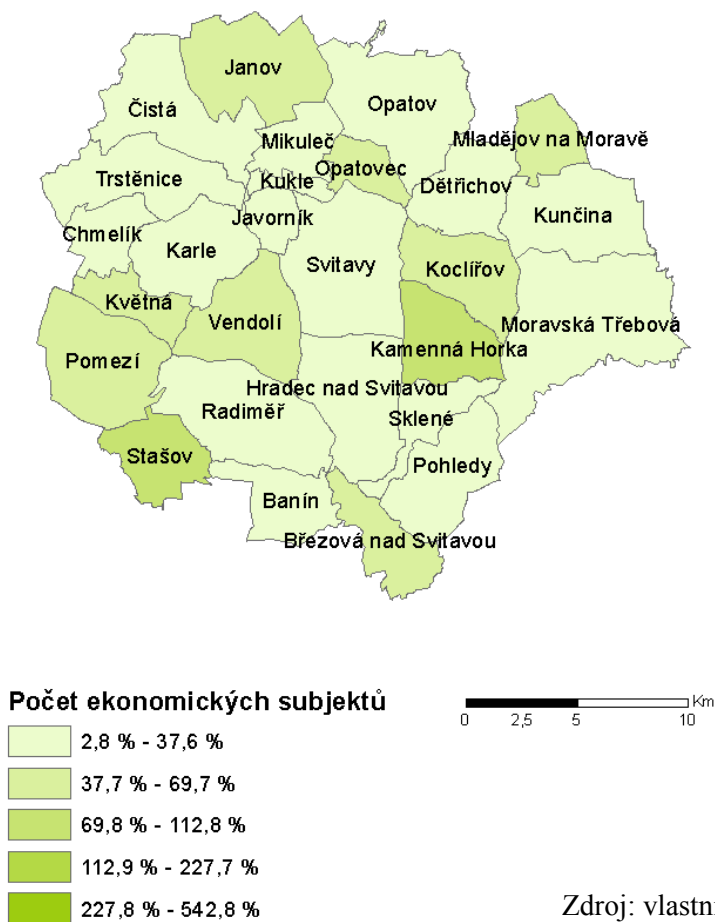
Požadovaný počet kritérií na Pardubicku splnilo pět obcí, a to Němčice, Spojil, Srch, Srnojedy a Starý Mateřov. Němčice, Spojil, Srch a Starý Mateřov splnily kritéria počtu obyvatel, vyjíždky do zaměstnání a obydlé byty. Obec Spojil splnila všechny čtyři podmínky. Dvě kritéria splňují obce Černá u Bohdanče, Chrudim, Mikulovice, Staré Hradiště, Staré Jesenčany, Stéblová, Úhřetická Lhota a Veselí.

3.2.6 Počet ekonomických subjektů

Ukazatel počet ekonomických subjektů vyjadřuje procentuální změnu počtu podniků, které se nachází na území obce, za období 2001-2011. Je to první ze dvou ukazatelů, podle kterých zjistíme, které obce posilují svou regionální pozici. Ke splnění tohoto ukazatele je potřeba, aby byl procentuální přírůstek ekonomických subjektů alespoň 37,7 %. Interval byl stanoven na této hranici, protože by při vyšší hranici nedosáhly skoro žádné obce tohoto kritéria, natož kritérií obou.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{počet ekonomických subjektů v roce 2011}}{\text{počet ekonomických subjektů v roce 2001}} - 1$.

Při výpočtu byla použita data z ČSÚ.[31];[32]

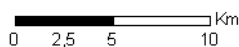
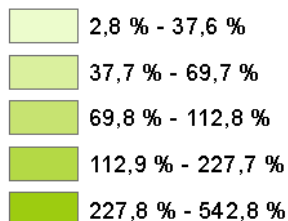

Obrázek 24: Ukazatel změny počtu ekonomických subjektů, Svitavsko

Na Svitavsku toto hledisko splnilo 10 obcí (37 %). Nejvyššího zvýšení dosáhly obce Stašov (104,8 %), Kamenná Horka (82,1 %) a Mladějov na Moravě (69,8 %). Ani tyto tři obce však nebyly zařazeny do nejvyššího intervalu od 227,8% do 542,8 %. Ve Svitavách došlo k nárůstu podnikatelských subjektů o 15,8 %. Nedošlo k procentuálnímu poklesu u žádné z obcí, obce s nejnižším růstem jsou Chmelík (2,8 %), Banín (3,8 %) a Sklené (5,1 %).

Počet ekonomických subjektů

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 25: Ukazatel změny počtu ekonomických subjektů, Královéhradecko a Pardubicko

Na Královéhradecku toto hledisko splnilo 22 obcí (52 %). Nejvyšší a zároveň maximální hodnotu dosáhly Urbanice (542,8 %), další se umístily obce Divec (227,8 %) a Vysoká nad Labem (134,9 %). V Hradci Králové se zvýšil počet ekonomických subjektů o 14,6 %, to představuje 3 490 podniků. Nedošlo ke snížení podnikatelských subjektů a nejnižšího zvýšení počtu ekonomických subjektů dosáhly obce Hradec Králové a Radíkovice stejným procentem a obec Smiřice (15,2 %).

Na Pardubicku limitu dosáhlo také 22 obcí (55 %). Nejvyšší procentuální zvýšení podniků zaznamenaly obce Němčice (529,4 %), Srnojedy (167,2 %) a Starý Mateřov (144,3 %). V Pardubicích se zvedl počet podnikatelských subjektů o 18,8 %, to je 3 756 podniků. Také

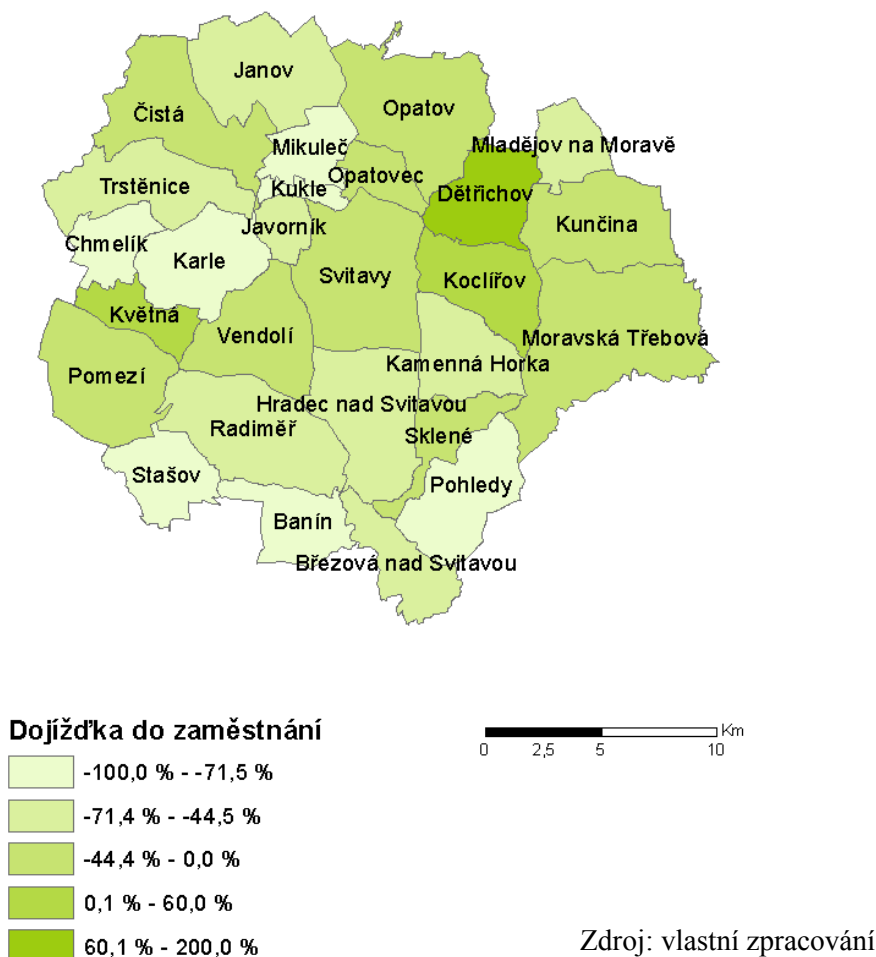
zde v žádné obci nedošlo ke snížení počtu podnikatelských subjektů, nejnižší změna nastala v obcích Tuněchody (4,6 %), Chrudim (13,6 %) a Lány u Dašic (14,3 %).

3.2.7 Dojížd'ka do zaměstnání

Druhým a zároveň posledním ukazatelem, který určí, zda obce posilují svou regionální pozici, je dojížd'ka do zaměstnání. Porovnávána jsou data od roku 2001 do roku 2011 a relevantní je procentuální změna mezi těmito lety. Obce posilují svou pozici, pokud stoupá počet lidí, kteří dojíždějí do zaměstnání do obce, proto je pro splnění kritéria nutné splnění podmínky, že počet dojíždějících lidí je větší než 0 %, tedy aby hodnota dojíždějících byla kladná a za období 2001 až 2011 musí dojít ke zvýšení dojíždějících do práce v dané obci.

Ukazatel byl vypočítán jako $\frac{\text{dojížd'ka do zaměstnání v roce 2011}}{\text{dojížd'ka do zaměstnání v roce 2001}} - 1$.

Při výpočtu byla použita data z ČSÚ, konkrétně ze SLDB.[33];[34]

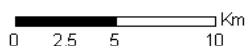
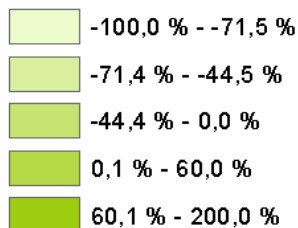
Obrázek 26: Ukazatel změny dojížd'ky do zaměstnání, Svitavsko

V regionu Svitavy tuto podmínku splnily pouze tři obce, a to Dětřichov (116,7 %), Koclířov (52 %) a Květná (34,2 %). U obce Sklené nedošlo k žádnému zvýšení počtu

dojíždějících do zaměstnání. Počet obyvatel dojíždějících do Svitav se snížil o 33,6 %. Obce, u kterých docházelo k nevyššímu procentuálnímu snížení, jsou Mikuleč (-100 %), Stašov (-91,7 %) a Banín (-88,5 %).

Dojíždka do zaměstnání

Zdroj: vlastní zpracování

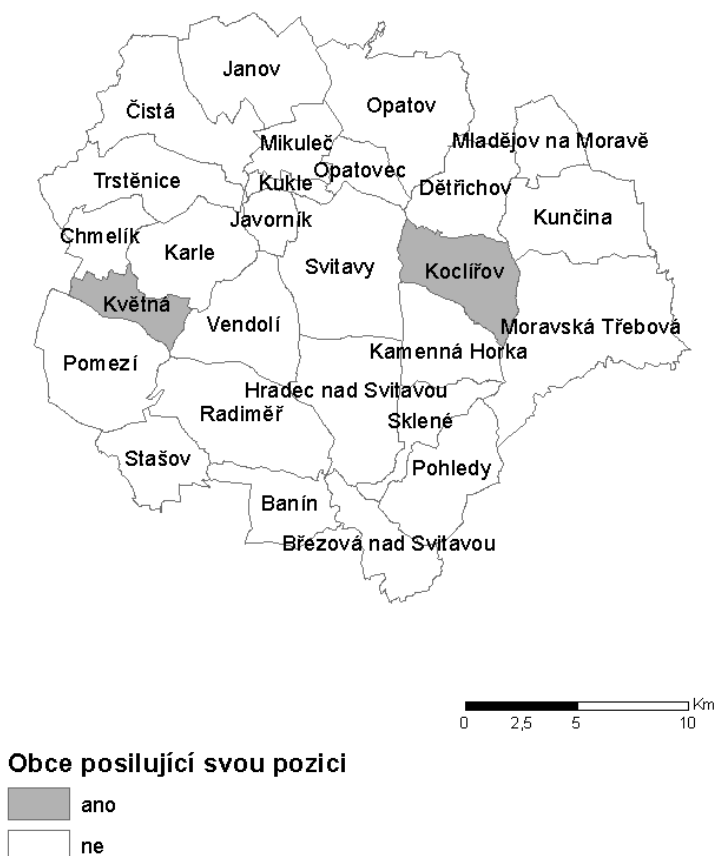
Obrázek 27: Ukazatel změny dojíždky do zaměstnání, Královéhradecko a Pardubicko

V regionu Hradec Králové toto hledisko splnilo 7 obcí (17 %). K nejvýznamnějšímu zvýšení počtu dojíždějících docházelo v obcích Divec (116 %), Výrava (38,5 %) a Libišany (27,8 %). V Hradci Králové se dojíždka snížila o 8,6 %. Obce s nejvyšším snížením dojíždějících obyvatel do práce byly Borek (-100 %), Bukovina se stejným snížením a obec Hrádek (-87,5 %).

V regionu Pardubice toto kritérium splnilo 8 obcí (20 %). K největšímu procentuálnímu zvýšení počtu dojíždějících docházelo v obcích Úhřetická Lhota (200 %), Lázně Bohdaneč (122,1 %) a Bezděkov (60 %). V Pardubicích se počet dojíždějících snížil o 1,6 %. Obce s největším snížením dojíždějících obyvatel do práce byly Lány u Dašic (-84 %), Časy (-80,6 %) a Veselí (-78,3 %).

3.2.8 Obce nejvíce posilující svou pozici

U takových obcí dochází k tomu, že stoupá počet ekonomických subjektů, které zlepšují komfort obyvatel, protože poskytují občanskou vybavenost, ale také stoupá počet pracovních míst v obci v tomto důsledku, a proto roste dojíždka do zaměstnání v dané obci. Aby obec posilovala svoji pozici, je nutné, aby splnila oba tyto ukazatele, jak počet ekonomických subjektů, tak dojíždka do zaměstnání.

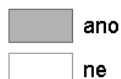
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 28: Obce posilující svou pozici, Svitavsko

V regionu Svitavy jsou obce posilující svou pozici pouze dvě, a to Koclířov a Květná. Ostatním obcím se nepodařilo dosáhnout stanovené hranice především proto, že dojíždka od roku 2001 do roku 2011 klesala, nebyla tedy kladná, což je u tohoto hodnocení zásadní.

Obce posilující svou pozici

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 29: Obce posilující svou pozici, Královéhradecko a Pardubicko

V regionu Hradec Králové je pět obcí posilujících svou pozici. Jsou jimi Býšť (která je zároveň i suburbující), Čeperka, Dívčice, Dolní Přím a Výrava. Procentuální dojíždka do zaměstnání byla většinou záporná.

V regionu Pardubice posilují pozici pouze tři obce, podle stanovených měřítek. Němčice (které jsou zároveň i suburbující), Třebosice a Úhřetická Lhota. Procentuální dojíždka do zaměstnání byla i v oblasti Pardubic většinou záporná.

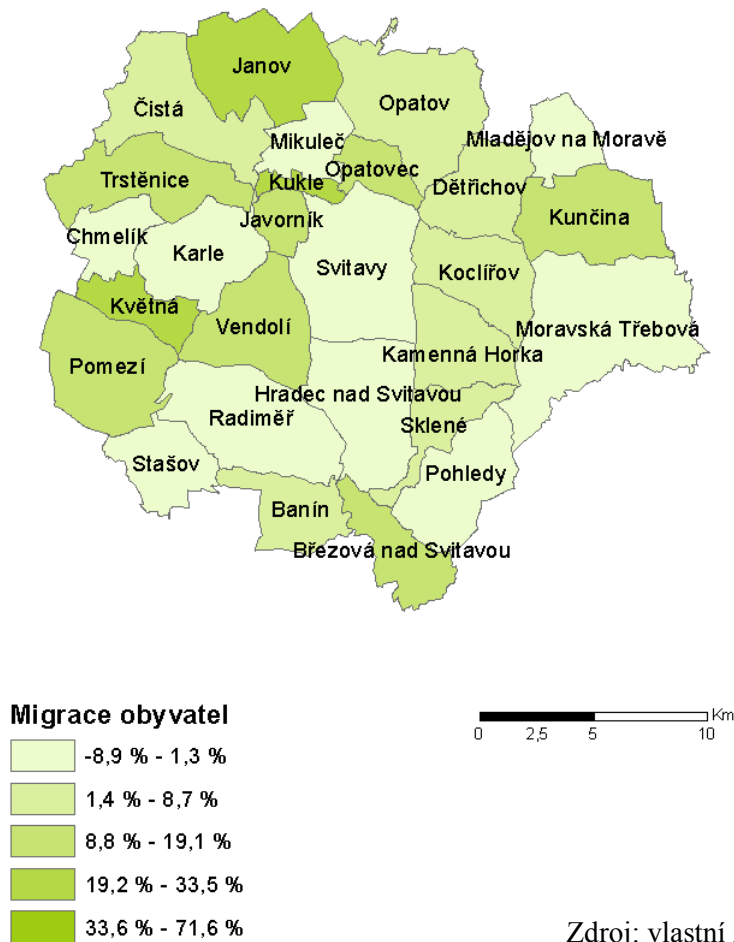
3.2.9 Migrace

Ukazatel migrace není zařazen do kritériální analýzy, ale slouží jako doplňkový ukazatel v této diplomové práci, spolu s přirozeným přírůstkem. Nejsou stanoveny žádné meze, které musí obec splnit. Je zde hodnocena procentuální změna migrace od roku 2001 do roku 2011.

Docházelo zde k imigraci, kdy se obyvatelé do obcí přistěhovali, nebo k emigraci, kdy se obyvatelé z obcí odstěhovali. Pokud je ukazatel záporný, nemusí to nutně znamenat emigraci, ale pouze to, že klesl počet obyvatel, kteří se do obce stěhují.

Ukazatel je vypočítán jako $\frac{\text{součet migrací v letech 2001 až 2011}}{\text{počet obyvatel v roce 2011}}$.

Při výpočtu byla použita data z ČSÚ.[27]

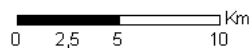
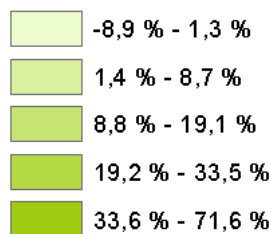

Obrázek 30: Ukazatel změny migrace, Svitavsko

Na Svitavsku docházelo k největšímu procentuálnímu přírůstku migrace obyvatel v obcích Kukle (32,8 %), Janov (21,6 %) a Květná (21,5 %). Svitavy dosáhly snížení migrujících obyvatel o 4,6 % za období 2001 až 2011. K největší záporné migraci docházelo v obcích Stašov (-9 %), Chmelík (-8,2 %) a Moravská Třebová (-5,1 %).

Migrace obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 31: Ukazatel změny migrace, Královéhradecko a Pardubicko

Na Královéhradecku k největšímu procentuálnímu nárůstu migrujících obyvatel docházelo u obcí Vysoká nad Labem (51 %), Divec (45,4 %) a Býšť (29,2 %). V Hradci Králové se migrace snížila o 3,2 %. Největší procentuální snížení počtu migrujících (záporná migrace) je v obcích Smiřice (-6,7 %), Podůlsány (-3,8 %) a v Hradci Králové.

Na Pardubicku je největší procentuální zvýšení migrace obyvatel u obcí Němčice (71,6 %), Srnojedy (44,2 %) a Spořil (43,9 %). V Pardubicích se migrace snížila o 0,4 %. Největší procentuální snížení migrujících (záporná migrace) bylo v obcích Chrudim (-4,8 %), Přelouč (-1,3 %) a v Pardubicích.

3.2.10 Přirozený přírůstek

Ukazatel přirozený přírůstek obyvatel vyjadřuje zvýšení či snížení (i přes název ukazatele) obyvatel přirozeným způsobem, ne migrací obyvatel. Je zde hodnocena procentuální změna přirozeného přírůstku od roku 2001 do roku 2011. Zvýšení je docíleno narozením a snížení úmrtím obyvatel.

Tento ukazatel je sledován podobně jako ukazatel migrace a je vypočítán jako
$$\frac{\text{součet přirozeného přírůstku v letech 2001 až 2011}}{\text{počet obyvatel v roce 2011}}$$
.

Při výpočtu byla použita data z ČSÚ.[27]

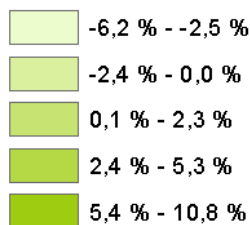

Obrázek 32: Ukazatel změny přirozeného přírůstku, Svitavsko

Na Svitavsku k největšímu přírůstku docházelo v obcích Březová nad Svitavou (5,4 %), Čistá (5 %) a Stašov (4,1 %). Ve Svitavách docházelo k zvýšení přirozeného přírůstku o 0,8 %. Obce s největším úbytkem obyvatel byly Chmelík (-4,3 %), Kamenná Horka (-4 %) a Mikuleč (-3,6 %).

Přirozený přírůstek obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 33: Ukazatel změny přirozeného přírůstku, Královéhradecko a Pardubicko

Na Královéhradecku k největšímu procentuálnímu zvýšení přirozeného přírůstku docházelo v obcích Neděliště (5,2 %), Hvozdnice (5 %) a Urbanice (4,8 %). V Hradci Králové se snížil přirozený přírůstek o 0,3 %. Největší snížení přirozeného přírůstku je zaznamenáno v obcích Výrava (-6,3 %), Třesovice a Podůlšany (shodně -3,2 %).

Na Pardubicku je zaznamenán největší procentuální přirozený přírůstek u obcí Srnojedy (10,9 %), Časy (8,6 %) a Némčice (8 %). V Pardubicích se přirozený přírůstek snížil o 0,3 %. Největší procentuální snížení bylo během daného období v obcích Barchov (-5,9 %), Moravany (-4,3 %) a Kuněticích (-2,5 %).

3.3 Zhodnocení provedené analýzy

Pro vymezení síly vazeb byly použity dvě metody. První z nich je metoda M. Ouředníčka, která identifikuje suburbánní zóny. Aby obec byla suburbující, musí splnit čtyři kritéria, a to kritérium o počtu obyvatel, poměru jádra a suburbia, počtu nových bytových jednotek a procentuální změně obydlenosti bytů.

Metoda odhalila nejsilnější vazby ze třech zkoumaných suburbánních regionů k jádrovému městu Pardubice, kde největší procento obcí splnilo všechna kritéria. K suburbanizaci dochází především na severu a severovýchodě regionu. Nejslabší vazby mají obce k jádrovému městu Svitavy, protože téměř žádné obce nesplnily všechna kritéria. Obce vyskytující se v regionu Hradec Králové mají vazby silné, avšak nedochází zde k tak silné závislosti obcí na městu, jako v případě Pardubic. K suburbanizaci dochází především na jihu, kde je centrum Hradec Králové geograficky nejbližší centru Pardubice.

Tabulka 5: Suburbující obce podle M. Ouředníčka

Suburbující obce podle M. Ouředníčka	Region
Běleč nad Orlicí	Královéhradecko
Býšť	Královéhradecko
Čeperka	Královéhradecko
Čepí	Pardubicko
Černá u Bohdanče	Pardubicko
Dašice	Pardubicko
Divec	Královéhradecko
Choteč	Pardubicko
Janov	Svitavsko
Koclířov	Svitavsko
Lázně Bohdaneč	Pardubicko
Lhota pod Libčany	Královéhradecko
Librantice	Královéhradecko
Lochenice	Královéhradecko
Mikulovice	Pardubicko
Moravany	Pardubicko
Němčice	Pardubicko
Opatovice nad Labem	Královéhradecko
Osice	Královéhradecko
Předměřice nad Labem	Královéhradecko
Ráby	Pardubicko
Sendražice	Královéhradecko
Sezemice	Pardubicko
Skalice	Královéhradecko
Smržov	Královéhradecko
Spojil	Pardubicko
Srch	Pardubicko
Srnojedy	Pardubicko
Staré Hradiště	Pardubicko

Staré Jesenčany	Pardubicko
Starý Mateřov	Pardubicko
Stěblová	Pardubicko
Vysoká nad Labem	Královéhradecko

Zdroj: vlastní zpracování

Druhou metodou, která dopomáhá k vymezení síly vazeb, byla vytvořena metoda analýzy indikátorů procentuální změny počtu obyvatel, počtu obydlených bytů, vyjížděky do zaměstnání a průměrného věku. Obec byla zařazena mezi suburbující, pokud splnila alespoň tři kritéria ze čtyř.

Zjištěna byla nízká míra suburbanizace. Především na Svitavsku s pouze dvěma suburbujícími obcemi a na Královéhradecku také pouze s dvěma suburbujícími obcemi. Podle metody analýzy indikátorů je opět za nejvíce suburbující region označen Pardubicko, ve kterém je identifikováno pět suburbujících obcí. Metoda odhalila, že podle stanovených kritérií nedochází v regionech k téměř žádné suburbanizaci, neexistují téměř žádné vazby obcí s jádrem a obyvatelé, kteří se odstěhovali z centra do zázemí, nepotřebují vyjíždět za prací do center.

Tabulka 6: Suburbující obce podle metody indikátorů

Suburbující obce podle metody indikátorů	Region
Býšť	Královéhradecko
Janov	Svitavsko
Kukle	Svitavsko
Němčice	Pardubicko
Spojil	Pardubicko
Srch	Pardubicko
Srnojedy	Pardubicko
Starý Mateřov	Pardubicko
Vysoká nad Labem	Královéhradecko

Zdroj: vlastní zpracování

Metoda analýzy indikátorů také určuje obce, které posilují svou pozici. Jedná se o ukazatele změny počtu podnikatelských subjektů a dojížděka do zaměstnání. Aby obec posilovala svoji regionální pozici, musela by splnit obě tato kritéria.

Obcí, které posilují svou pozici v regionu je podstatně více než suburbanizujících obcí. Na Svitavsku jsou takové obce jen dvě. V regionu Hradec Králové je počet obcí pět a na Pardubicku jsou tyto obce tři.

Tabulka 7: Obce posilující svou pozici podle metody indikátorů

Obce posilující svou pozici podle metody indikátorů	Region
Býšť	Královéhradecko
Čeperka	Královéhradecko
Divec	Královéhradecko
Dolní Přím	Královéhradecko
Koclířov	Svitavsko
Květná	Svitavsko
Němčice	Pardubicko
Třebosice	Pardubicko
Úhřetická lhota	Pardubicko
Výrava	Královéhradecko

Zdroj: vlastní zpracování

Co ale znamená, když jsou obce suburbující a zároveň posilují svou pozici, jako v případě obcí Býšť a Němčice? Znamená to, že se do obcí stěhují obyvatelé, ale zároveň zde vzniká nové mikroregionální centrum, kde se nachází nové možnosti práce, a toto centrum konkuruje centrům regionu (Svitavy, Hradec Králové, Pardubice).

V regionu Svitavy nedocházelo k žádné značné kladné migrační změně, maximální záporná migrace byla 8,9 %. Stejně tak zde ani nedocházelo k velké změně přirozeného přírůstku. Jak v regionu Hradec Králové, tak v regionu Pardubice byl u některých obcí zaznamenán vysoký nárůst migrace, v některých případech až 71,6 %. Přirozený přírůstek narostl maximálně o 10,8 % a snížil se maximálně o 6,2 %.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo vymezit sílu vazeb jader a suburbánních regionů východočeských měst. Tento *cíl byl splněn* v praktické části práce.

Byly stanoveny následující hypotézy:

- přes stále probíhající suburbanizaci dochází ke zvyšování regionálních vazeb mezi centry regionu a jejich zázemím;
- s narůstajícími možnostmi a využitím sdělovací a IT techniky dochází ke zvýšení intenzity vazeb center regionu a zázemí.

Poté, co byly vymezeny regiony Svitavy, Hradec Králové a Pardubice bylo nejprve na suburbanizaci nahlíženo pomocí metody M. Ouředníčka, která zjistila na základě všech stanovených kritérií, že jsou vazby silné především v regionech Pardubicko a Královéhradecko. Nejsilnější vazby jsou na Pardubicku, na Svitavsku jsou naopak vazby velmi slabé, protože stanovená kritéria splnily pouze dvě obce.

Druhá část práce zkoumala suburbanizaci pomocí metody zvolených indikátorů, kterých bylo celkem osm. Výsledky analýzy těchto ukazatelů stanovily, které obce jsou suburbující, ale také které posilují svou regionální pozici. Tato metoda odhalila velmi nízké vazby obcí s centry. Jen několik obcí splnilo stanovená kritéria. Především obce na Pardubicku se řadí mezi nejvíce suburbující z vybraných regionů, přesto jsou vazby i v tomto regionu velmi slabé. Největší počet obcí, které posilují svou pozici, se nachází v regionu Hradec Králové, na Svitavsku je počet těchto obcí nejméně.

Zvláštní kategorií jsou obce, které se zařazují mezi suburbující i mezi obce, které posilují svou regionální pozici. Pro zařazení do těchto skupin musely obce splnit kritéria obou těchto skupin a znamená to, že se obyvatelé hromadně stěhují do těchto oblastí, ale zároveň vzniká nové mikroregionální centrum s novými pracovními možnostmi, občanským vybavením, a toto centrum konkuruje stávajícímu centru regionu.

Stanovené *hypotézy nebyly potvrzeny*, indikátory odhalily jen velmi slabé regionální vazby mezi centry regionu a jejich zázemím. Využíváním sdělovací a IT techniky dochází ke snížení intenzity vazeb a klesá závislost zázemí na centru, protože vlivem techniky již není nutná vyjíždka do zaměstnání a za občanskou vybaveností.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BRYCHTOVÁ, Š. *Úvod do regionalistiky: pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, 133 s. ISBN 8071948721.
- [2] GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 8072031244.
- [3] GOODALL, B. *The Penguin dictionary of human geography*. New York, N.Y., U.S.A.: Penguin Books, 1987, 509 s. ISBN 0140510958.
- [4] HAMPL, M. *Geografická organizace společnosti v České republice--transformační procesy a jejich obecný kontext*. Praha: Vydalo nakladatelství DemoArt, Praha pro Univerzitu Karlovu, Přírodovědeckou fakultu, 2005, 147 p. ISBN 9788086746029.
- [5] HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M. a ŠEVČÍKOVÁ, M.. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, 2006, 189 s. ISBN 8021314133.
- [6] KLAPKA, P., TONEV, P. Regiony a regionalizace. In TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. et al. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. s. 416. ISBN 978-80-7380-114-4.
- [7] KORČÁK, J. Regionální členění Československa. *Statistický obzor*. 15. Praha : SSU, 1934. s. 416-434
- [8] KOUDELKA, Z. *Zákon o obcích (obecní zřízení): komentář*. 4. dopl. vyd. podle stavu k 1.3.2009. Praha: Linde, 2009, 486 s. ISBN 9788072017607.
- [9] KOUTNÝ J. *Urbanistické aspekty suburbanizace (prezentace)* in odborné kolokvium Suburbanizace – hrozba fungování malých měst, Univerzita Pardubice 18. 5. 2006
- [10] KREJČÍ, T. a kol. *Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, c2010, 155 s. ISBN 9788073754143.
- [11] MATES, P., WOKOUN, R. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2001. 196 s. ISBN 80-7175-100-6.
- [12] MOLLE, W. *The economics of European integration: theory, practice, policy*. Brookfield USA: Dartmouth Pub. Co., c1990, xx, 547 s. ISBN 1855211491.
- [13] OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. *Sub urbs: krajina, sídla a lidé*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 338 s. ISBN 978-80-200-2226-4.

- [14] PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002, 448 s.
- [15] PERLÍN, R. *Strategický plán mikroregionu*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002, 52 s. ISBN 8090309305.
- [16] POSTRÁNECKÝ, J. *Regionální politika a regionální rozvoj v České republice*. 2010, s. 10-16. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2010/2010-05/03_regionalni.pdf
- [17] *Slovník cizích slov*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2006, 367 s. ISBN 80-86523-77-2.
- [18] SÝKORA, L. (ed.) *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Praha: Ústav pro ekopolitiku, 2002, 191 s. ISBN 8090191495.
- [19] ŠILHÁNKOVÁ, V. *Suburbanizace - hrozba fungování (malých) měst*. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2007. ISBN 978-809-0381-339.
- [20] ŠILHÁNKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, 129 s. ISBN 9788073950194.
- [21] ŠILHÁNKOVÁ, V., PONDĚLÍČEK M., PAVLAS M. a MAŠTÁLKA M. *Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace*. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2013, 233 s. ISBN 978-80-87756-04-1.
- [22] VANHOVE, N., KLAASSEN, L., H. *Regional Policy: A European Approach*. Aveburg, Bookfield, 1987. 529 s. ISBN 0566054132.
- [23] WOKOUN, R. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2003, 326 s. ISBN 8024505177.
- [24] WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. A KOLEKTIV AUTORŮ. *Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 9788072016990.
- [25] *Zásady a pravidla územního plánování*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1981, 1 sv. (různé stránkování). Výzkumný úkol, P16-521-503-03-E8.
- [26] ŽÍTEK, V. *Regionální ekonomie a politika I*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 146, [16] s. ISBN 8021027673.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [27] Český statistický úřad: *Demografické údaje* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/cz/obce_d/index.htm
- [28] Český statistický úřad: *Průměrný věk* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvr=Zobrazit+tabulku>
- [29] Český statistický úřad: *Obydlené byty 2001* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=OB071_OK.1&vo=tabulka
- [30] Český statistický úřad: *Obydlené byty 2011* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=MLO5012PU_OB2.1&vo=tabulka
- [31] Český statistický úřad: *Počet ekonomických subjektů 2006* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvr=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&childsel0=5&childsel0=5&cislotab=ORG9031UC&vo=tabulka&pro_4_89=574929&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- [32] Český statistický úřad: *Počet ekonomických subjektů 2007 - 2011* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?vo=tabulka&cislotab=ORG9020UC&voa=tabulka&go_zobraz=1&childsel0=5
- [33] Český statistický úřad: *Vyjíždka a dojíždka do zaměstnání 2001* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvr=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=UAP6040UU_OB&vo=tabulka&pro_1_47=571113&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
- [34] Český statistický úřad: *Vyjíždka a dojíždka do zaměstnání 2011* [online]. [cit. 2015-06-28]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=UAP6041UU_OB&vo=tabulka
- [35] HONZÍK, P. *Regionalistika, regionalizace, regionalismus*. [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r0LoUWpKo00J:www.sszp.kt.cz/spolecne/download_soubor.php%3Fids%3D367+&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

[36] Obec Nehvizdy. [online]. [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: www.nehvizdy.cz/historie.htm

[37] Ústav pro ekopolitiku, o. p. s. [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://ekopolitika.cz/>